

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**VPLIV EVROPSKEGA SODIŠČA ZA
ČLOVEKOVE PRAVICE NA ODLOČANJE
USTAVNEGA SODIŠČA REPUBLIKE
SLOVENIJE**

Janja Krapec

Ljubljana, marec 2012

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

**VPLIV EVROPSKEGA SODIŠČA ZA ČLOVEKOVE PRAVICE NA
ODLOČANJE USTAVNEGA SODIŠČA REPUBLIKE SLOVENIJE**

Kandidatka: Janja Krapec
Vpisna številka: 04036706
Študijski program: Univerzitetni študijski program Uprava I. stopnja
Mentor: izr. prof. dr. Rudi Kocjančič

Ljubljana, marec 2012

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Janja Krapec, študentka univerzitetnega študijskega programa prve stopnje Uprava I., z vpisno številko 04036706, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: Vpliv Evropskega sodišča za človekove pravice na odločanje Ustavnega sodišča Republike Slovenije.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu,
- se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Ur. list RS, št. 21/95), kršitve pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Jasmina Štaus, profesorica slovenščine.

Ljubljana, datum oddaje dela

Podpis avtorja:

POVZETEK

Občutljivost mednarodne skupnosti za problematiko človekovih pravic se je po koncu hladne vojne, še zlasti pa po enajstem septembru 2001, občutno povečala. V dokumentih o varstvu človekovih pravic so se izoblikovali standardi mednarodno pravnega varstva teh pravic, ki jih je sprejela večina držav mednarodnih skupnosti. Države članice mednarodnih konvencij o človekovih pravicah so se zavezale spoštovati njihove norme, kar pomeni, da jih v primeru kršitev lahko zadenejo sankcije, ki jih predvidevajo te konvencije. Z izoblikovanjem mednarodno pravnih standardov varstva človekovih pravic je dozorelo spoznanje, da je varstvo teh pravic tako pomembno, da ne more več biti podvrženo le ozkim notranjim interesom posameznih držav.

Pri pisanju diplomskega dela bom na kratko poskušala predstaviti Ustavno sodišče v Republiki Sloveniji, podrobnejši pregled ureditve človekovih pravic in temeljnih svoboščin v našem pravnem sistemu, prav tako Svet Evrope kot eno izmed najpomembnejših mednarodnih organizacij, ki varuje človekove pravice. Poudarek bo predvsem na EKČP in ESČP.

Ključne besede:

- Ustavno sodišče Republike Slovenije,
- Ustava Republike Slovenije,
- Svet Evrope,
- Evropsko sodišče za človekove pravice,
- Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

SUMMARY

IMPACT OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS IN THE RULING OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

The sensitivity of the international community to human rights issues after the Cold War, especially after September eleventh 2001 significantly increased. The documents on the protection of human rights have developed international standards of legal protection of these rights, adopted by the majority of the international community. Member States of international conventions on human rights are committed to respect their norms, which means that in case of violations can contact the sanction provided for by this Convention. By finalizing the international legal standards for the protection of human rights became clear that the protection of these rights is so important that it can no longer be subject to only a narrow domestic interests of individual countries.

When writing a thesis, I will briefly attempt to present the Constitutional Court of the Republic of Slovenia, detailed inspection regime for human rights and fundamental freedoms in our legal system, as well as the Council of Europe as one of the most important international organizations that protect human rights. Particular emphasis will be on the European court of the human rights and European convention for the human rights and fundamental freedoms.

Key words:

- Constitutional Court of the Republic of Slovenia,
- Constitution of the Republic of Slovenia,
- Council of Europe,
- European Court of Human Rights,
- European Convention on Human Rights and fundamental freedoms.

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA.....	iii
POVZETEK	v
SUMMARY.....	vi
KAZALO	vii
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV.....	ix
1 UVOD	1
1.1 IZHODIŠČE DIPLOMSKEGA DELA.....	2
1.2 NAMEN IN CILJI.....	2
1.3 NAČINI IN METODE DELA.....	2
1.4 STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA.....	3
2 USTAVNO SODIŠČE V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	4
2.1 RAZVOJ USTAVNEGA SODIŠČA V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	4
2.2 POLOŽAJ USTAVNEGA SODIŠČA V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	4
2.3 UREDITEV USTAVNEGA SODIŠČA V REPUBLIKI SLOVENIJI	5
2.4 USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE IN ČLOVEKOVE PRAVICE.....	5
2.4.1 ZGODOVINSKI RAZVOJ ČLOVEKOVIH PRAVIC	8
2.4.2 PRAVNO VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC	8
2.4.2.1 Sodno varstvo človekovih pravic	9
2.4.2.2 Ustavnosodno varstvo človekovih pravic	10
2.4.2.3 Varuh človekovih pravic.....	10
2.4.2.4 Mednarodno varstvo pravic in svoboščin.....	11
2.5 SESTAVA IN VOLITVE SODNIKOV USTAVNEGA SODIŠČA REPUBLIKE SLOVENIJE.....	12
2.6 PRISTOJNOSTI USTAVNEGA SODIŠČA	13
3 EVROPSKO SODIŠČE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE.....	15
3.1 PREDSTAVITEV SVETA EVROPE	15
3.2 ORGANIZACIJA SVETA EVROPE	16
3.2.1 PARLAMENTARNA SKUPŠČINA SVETA EVROPE	16
3.2.2 ODBOR MINISTROV.....	16
3.2.3 KONGRES LOKALNIH IN REGIONALNIH OBLASTI	17
3.3 SVET EVROPE IN ČLOVEKOVE PRAVICE.....	17
3.4 PREDSTAVITEV ESČP	18

3.4.1	NASTANEK ESČP	18
3.4.2	ORGANIZACIJA IN POSLOVANJE ESČP	18
3.4.3	PRISTOJNOST ESČP	20
3.4.4	POSTOPEK PRED ESČP	21
3.4.4.1	Začetek postopka	21
3.4.4.2	Nadziranje izvajanja sodb ESČP	24
3.4.4.3	Pomembnejši slovenski primeri sodb na ESČP	25
3.5	EVROPSKA KONVENCIJA O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN	26
3.5.1	VSEBINA EKČP	26
3.5.2	PROTOKOLI H KONVENCIJI	27
3.5.3	PROTOKOL ŠT. 14	28
3.5.4	NASTANEK IN POMEN EVROPSKE KONVENCIJE O ČLOVEKOVIH PRAVICAH	29
3.5.5	EVROPSKA SOCIALNA LISTINA	30
4	RAZMERJE MED USTAVNIM SODIŠČEM RS IN ESČP	31
4.1	SLOVENIJA V EVROPSKI UNIJI	31
4.2	ODNOS MED SODIŠČEM EVROPSKIH SKUPNOSTI IN ESČP	32
4.3	USTAVNO SODIŠČE RS IN ESČP	33
4.4	PRESOJA USTAVNIH PRITOŽB	34
4.5	VPLIV ODLOČITEV ESČP NA ODLOČANJE USTAVNEGA SODIŠČA	35
4.6	RAZMERJE MED USTAVO REPUBLIKE SLOVENIJE IN EVROPSKO KONVENCIJO O ČLOVEKOVIH PRAVICAH	37
4.6.1	TEMELJNA PROCESNA JAMSTVA	38
4.6.2	TEMELJNA PROCESNA JAMSTVA V KAZENSKEM POSTOPKU	39
4.6.3	PRAVICA DO OSEBNE SVOBODE	39
4.6.4	SVOBODA IZRAŽANJA IN UMETNIŠKEGA USTVARJANJA	40
4.6.5	PRAVICA DO UČINKOVITEGA VARSTVA ČLOVEKOVIH PRAVIC	41
5	ZAKLJUČEK	42
	LITERATURA IN VIRI	44

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

EKČP	Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic
ESČP	Evropsko sodišče za človekove pravice
EU	Evropska Unija
KVČP	Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin
OZN	Organizacija združenih narodov
RS	Republika Slovenija
SE	Svet Evrope
št.	številka
US	Ustavno sodišče
ZN	Združeni narodi

1 UVOD

Boj za človekove pravice je star toliko kot politična oblast, toda prve začetke sodobne zasnove človekovih pravic dobimo šele v 17. in 18. stoletju. Države so pogosto omejevale in zatirale človekove pravice v imenu skrbi za svoj obstoj, stabilnost, varnost in razvoj, pa naj je šlo za spopadanje s tako imenovanim notranjim sovražnikom, za vojne spopade v državah ali med njimi ali za trenutno aktualno vojno s terorizmom.

Sodobne države skušajo graditi na ravnotežju med redom in varnostjo na eni strani ter med varstvom človekovih pravic in svoboščin na drugi strani. Zelo pomemben premik v razvoju varstva človekovih pravic in svoboščin pa predstavljajo mednarodni dokumenti, ki postavljajo standarde varstva pravic, po katerih so se dolžne ravnati sodobne demokratične države na območju, na katerega se posamezni dokument nanaša.

Človekove pravice in njihovo varstvo je postalo evropski problem, pokazala se je potreba po enotnih standardih varovanja in zaščite človekovih pravic. V ta namen je bilo po vojni organiziranih kar nekaj organizacij, ki se bolj ali manj uspešno borijo proti kršitvam in zlorabi teh pravic (OZN, Svet Evrope, varuhi človekovih pravic, razne agencije, komisije ipd.). Te organizacije sprejemajo mednarodne dokumente (deklaracije, konvencije in drugo), s katerimi uredijo problematična področja. V ta namen so se prav tako oblikovali sodni sistemi, ki odločajo o pravicah in dolžnostih državljanov v konkretnih primerih ter v obtožbah zoper njih.

Ustava Republike Slovenije predpisuje pravna sredstva za učinkovito varstvo pravic in svoboščin. Pri tem izhaja iz nekaterih načel, na podlagi katerih se uresničujejo človekove pravice in svoboščine, določa pravna sredstva za njihovo varstvo in institucije sodnega ter neformalnega varstva pravic in svoboščin. Slovenska ustava zahteva, da so vsa sodišča nepristranska, neodvisna, sodniki pa morajo odločati neodvisno in so vezani le na ustavo in zakon.

Slovenija je postala enakopravna članica Sveta Evrope z ratifikacijo Evropske konvencije o človekovih pravicah. To pomeni, da se je zavezala spoštovati odločitve ESČP. To je sodišče, ki je edino na mednarodni ravni uspelo zagotoviti učinkovito varstvo človekovih pravic, ki ga lahko sprožajo posamezniki zoper držav članic Sveta Evrope in podpisnice EKČP.

1.1 IZHODIŠČE DIPLOMSKEGA DELA

Pravic in svoboščin danes pravno ne ureja in varuje samo ustava, temveč tudi številni akti mednarodnega prava. S tem dobivajo človekove pravice in njihovo varstvo univerzalno naravo. Sprejem mednarodnih pravnih aktov o človekovih pravicah je pospešila zlasti tragična izkušnja druge svetovne vojne, ki je pomenila eno najhujših in najbolj množičnih kršitev človekovih pravic. Ustava Republike Slovenije je zato predpisala pravna sredstva za učinkovito varstvo pravic in svoboščin. Za Slovenijo je nedvomno najpomembnejše pravno varstvo, ki ga zagotavlja Evropska konvencija o človekovih pravicah in z njo povezano Evropsko sodišče za človekove pravice.

Naraščajoče število slovenskih pritožb na ESČP kaže, da je možnost pravne poti na mednarodnem sodišču znana vse večjemu številu ljudi, ki se vse bolj zavedajo svojih pravic in vztrajajo pri njihovi uveljavitvi.

ESČP nadzoruje spoštovanje Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin v sedeminštiridesetih državah Sveta Evrope, ki jih Konvencija pravno zavezuje. Obstajajo področja, na katerih Slovenija zaostaja za evropsko ravno varstva človekovih pravic in svoboščin. Zaradi tega je bila v zadnjih letih, v številnih primerih, obsojena pred ESČP, ki je ugotovilo kršitev konvencijske pravice do sojenja v razumnem roku.

1.2 NAMEN IN CILJI

Namen diplomskega dela je opredeliti vpliv Evropskega sodišča za človekove pravice na odločanje Ustavnega sodišča Republike Slovenije. Prav tako bom poskušala opredeliti varstvo človekovih pravic v državnem in mednarodnem pravnem redu, ugotoviti, kaj je ključnega pomena pri zagotavljanju mednarodnega varstva človekovih pravic in svoboščin in se osredotočiti na delovanje Sveta Evrope kot najpomembnejšega varuha človekovih pravic v Evropi.

1.3 NAČINI IN METODE DELA

Pri pisanju diplomskega dela sem uporabila deskriptivno metodo. Na podlagi že ugotovljenih dejstev sem začela z:

- ZBIRANJEM PODATKOV

Za rešitev problema sem poiskala različne knjige, internetna gradiva, zakone in članke, ki so bili potrebni za sestavo dela.

- SELEKCIJO PODATKOV

Po pridobljenem gradivu sem začela s selekcijo gradiva. Iz celotnega gradiva sem izluščila tisto, kar je bistveno in potrebno pri mojem raziskovanju diplomskega dela.

- ANALIZA IN NAČRTOVANJE

Sledilo je proučevanje gradiva in načrtno razvrščanje v posamezna poglavja in podpoglavja, da delo dobi smiselno celoto.

- OPISNA METODA

Zadnja metoda je opisna, pri kateri gre za razlago in opis problema, ki sem ga določila in ga hočem rešiti.

1.4 STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA

Diplomsko delo je sestavljeno iz štirih poglavij. V uvodnem delu je predstavljena tema, sledi ji izhodišče, namen in cilji ter metode, katere sem uporabila pri pisanju dela. V drugem poglavju je opredeljeno Ustavno sodišče v Republiki Sloveniji, njegov razvoj, položaj, ureditev, sestava in pristojnosti. Tretje poglavje nosi naslov Evropsko sodišče za človekove pravice. V tem poglavju se bomo osredotočili na Svet Evrope in Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Sledi pa opis daleč najpomembnejšega organa na področju varstva človekovih pravic, to je Evropsko sodišče za človekove pravice, ki je bilo ustanovljeno z EKČP. V zadnjem, četrtem poglavju bom poskušala predstaviti, kakšno je razmerje med ESČP in Ustavnim sodiščem Republike Slovenije.

2 USTAVNO SODIŠČE V REPUBLIKI SLOVENIJI

2.1 RAZVOJ USTAVNEGA SODIŠČA V REPUBLIKI SLOVENIJI

»Ustavno sodišče je najvišji organ sodne oblasti v državi za varstvo ustavnosti in zakonitosti ter človekovih pravic in temeljnih svoboščin.« (1. odst. 1. čl. ZUstS)

Slovenija je postala neodvisna, mednarodno priznana država, v procesu tranzicije iz nekdanjega totalitarnega političnega sistema v sodoben politični in pravni sistem, s svobodnim in demokratičnim družbenim redom leta 1991. Ustava Republike Slovenije iz leta 1991 (Ur. l. RS, št. 33/91) je vpeljala načelo delitve oblasti in določila Ustavnemu sodišču položaj najvišjega organa sodne oblasti za varstvo ustavnosti in zakonitosti ter za varstvo človekovih pravic. Ustavno sodišče je sprejelo svoj Poslovnik 26. maja 1998. (Ustavno sodišče RS, 2004, str. 5)

Ustavno sodišče Slovenije kot članice bivše jugoslovanske federacije je bilo ustanovljeno na podlagi slovenske Ustave iz leta 1963 kot ustave federalne enote tedanje Jugoslavije. (Ur. l. SRS, št. 10/63)

Slovensko ustavno sodišče se v primerjavi z ustavnimi sodišči drugih članic Evropske unije razlikuje v tem, da je za njim več kot štiridesetletna tradicija, saj je bilo (kot sodišče ene od republik nekdanje jugoslovanske federacije) ustanovljeno že leta 1963. Ne glede na precej bolj omejene pristojnosti, je Ustavno sodišče še pred osamosvojitvijo pridobilo začetno znanje, izkušnje in prostorsko tehnične pogoje za poznejše delovanje. Predstavljalo je institucijo, ki je pred spremembo sistema rahljala sistem skupščinske vladavine, zasnovan na načelu enotnosti oblasti. Pri presoji ustavnosti zakonov je omejevalo samovoljo zakonodajalca, z nekaterimi odločitvami pa je pomembno prispevalo k razvoju človekovih in manjšinskih pravic. To velja za obdobje po letu 1974, ko sta Ustava Republike Slovenije in Ustavno sodišče dobila pomembnejšo vlogo, ki je prišla posebej do izraza v času osamosvajanja, ko zvezne oblasti niso mogle po pravnih poteh preprečiti ustavnih sprememb in na njih zasnovanega osamosvajanja Slovenije. (Ribičič, 2007, str. 202)

2.2 POLOŽAJ USTAVNEGA SODIŠČA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Slovensko ustavno sodišče se uvršča v avstrijski (kontinentalni, evropski – constitutional review) model ustavnih sodišč, katerega podlaga je načelo prvenstva ustave z načelom prvenstva parlamenta. Ustavne zadeve presojajo ustavna sodišča s kvalificiranimi sodniki in kot tak slovenski sistem sodne presoje ustavnosti sledi tistim ureditvam ustavnega sodstva, ki so prevzele tako imenovani evropski model ekstenzivne ustavnosodne presoje, ki jo izvaja ena sama, izključno za to pristojna institucija. (Pavčnik, 2000, str. 21–22)

Zakon o ustavnem sodišču, 1. odst. 1. člena, določa položaj Ustavnega sodišča v sistemu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno. Na področju varstva ustavnosti in zakonitosti ter človekovih pravic in temeljnih svoboščin je Ustavno sodišče najvišji organ, to potrjuje tudi načelo splošne obveznosti ustavnosodnih odločb (3. ods. 1. čl. ZUstS), načelo predhodnega izčrpanja vseh pravnih sredstev pred iskanjem varstva pred Ustavnim sodiščem (1. odst. 51. čl. ZUstS) in posebej poudarjeno načelo spoštovanja ustavnosodne odločitve o ustavni pritožbi s strani sodišča (možnost razveljavitve sodne odločbe z odločbo ustavnega sodišča po 59. čl. ZUstS in ob tem dolžnost izvršitve ustavnosodne odločbe po 2. odst. 60. čl. ZUstS).

V razmerju do drugih državnih organov je ustavno sodišče samostojen in neodvisen državni organ, ki svojo organizacijo in svoje delo ureja samostojno. Ustavna sodišča so samostojni organi, ki jim je poverjena posebna skrb za zagotavljanje ustavnosti in zakonitosti. (Mavčič, 2000, str. 66).

2.3 UREDITEV USTAVNEGA SODIŠČA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Ustavno sodišče svojo organizacijo ureja s poslovníkom in drugimi splošnimi akti. V okviru svoje administrativne avtonomije ureja svojo notranjo organizacijo (2. odst. 2. čl. in 8. čl. ZUstS). Pravni informacijski center je posebna služba, ki deluje v okviru sekretariata (7. čl. ZUstS). Njegov položaj je urejen s Poslovníkom Ustavnega sodišča z dne 14. 5. 1988 (62. čl.) in s posebnimi akti Pravnega informacijskega centra, ki jih je sodišče sprejelo 25. 5. 1989. Dejavnosti centra se financirajo z dodatnimi posebnimi sredstvi, ki so del proračuna Ustavnega sodišča. Nadzorstvo nad uporabo teh sredstev pa izvaja Ustavno sodišče. (Ustavno sodišče RS, 2004, str. 37)

Sistem ustavnosodnih pravnih informacij je nepogrešljiv kot podpora odločanju Ustavnega sodišča in pri predstavljanju ustavnosodnih odločitev javnosti. Že od ustanovitve prvega slovenskega Ustavnega sodišča leta 1963 je posebna dokumentacijsko informativna služba Ustavnega sodišča neprekinjeno vodila ustavnosodno informacijsko dokumentacijsko evidenco. Njeni viri so bila lastna ustavnosodna praksa ter objavljena besedila odločitev vseh drugih ustavnih sodišč z območja bivše Jugoslavije in dokumenti, pridobljeni po dogovorih o medsebojni izmenjavi. Baze podatkov so javne in dostop do podatkov in informacij, vsebovanih v njih, ureja poseben akt Ustavnega sodišča (2. odst. 63. čl. Poslovníka Ustavnega sodišča). Sedanji Pravni informacijski center ustavnega sodišča se je povezal s številnimi domačimi in tujimi pravnimi informacijskimi sistemi. (Mavčič, 2000, str. 60).

2.4 USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE IN ČLOVEKOVE PRAVICE

V antični atenski državi je bila beseda ustava v rabi v okviru filozofskih razpravljanj grških mislecev, še posebej Platona in Aristotela. Sama beseda ustava ali »konstitucija« je bila v pravnem smislu prvič uporabljena v rimski sužnjelastniški državi. Z ustavo »constitutio« so

razumeli edikte, ki so jih imperatorji izdajali zaradi urejanja pomembnejših ekonomskih in političnih vprašanj. (Cerar, 2003, str. 5)

Dandanes ima že večina svetovnih držav pisane in enovite ustave, v katerih so določeni temelji državne ureditve ter praviloma tudi temeljna razmerja med državo in državljani. Slovenci imamo od osamosvojitve dalje (1991) novo, s sodobnimi ustavami primerljivo ustavo, ki prebivalcem zagotavlja spoštovanje človekovih pravic.

Ustava Republike Slovenije vsebuje preambulo in normativni del. Preambula se opira na ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti, med temeljna izhodišča ustave pa šteje temeljne človekove pravice in svoboščine, pravico slovenskega naroda do samoodločbe in večstoletni boj Slovencev za narodno osvoboditev.

Normativni del ima skupaj 174 členov, razdeljenih v deset poglavij:

- I. splošne določbe,
- II. človekove pravice in temeljne svoboščine,
- III. gospodarska in socialna razmerja,
- IV. državna ureditev,
- V. samouprava,
- VI. javne finance,
- VII. ustavnost in zakonitost,
- VIII. ustavno sodišče,
- IX. postopek za spremembo ustave ter
- X. prehodne in končne določbe.

Vsi člani so naslovljeni, kar dela ustavno besedilo bolj pregledno. V prehodnih in končnih določbah je posebej opredeljeno, da je potrebno sprejeti posebni ustavni zakon za izvedbo ustave, ki je uredil prehod iz starega v novi sistem družbene ureditve. (Lavtar, 2008, str. 3)

Brez človekovih pravic in temeljnih svoboščin si ne predstavljamo svobodne sodobne države, čeprav so to dobrine, ki so po svetu razdeljene izrazito neenakomerno. Zgodovina dokazuje, da človekove pravice niso pridobljene enkrat za vselej, ampak si je treba za njihovo varstvo neprestano prizadevati. Prav zato imamo, poleg z ustavo in zakoni varovane človekove pravice, tudi številne mehanizme nadzora državnih organov, saj so ti najpogostejši kršitelji teh pravic.

Človekove pravice in temeljne svoboščine so opredeljene z ustavo. »Temeljne pravice so individualne pravice, ki gredo človeku kot posamezniku. Kot osebne pravice so neodtujljive in neprenosljive, po pravni ureditvi in po pravnem varstvu pa so javnopravne pravice.« (Kocjančič, 2003, str. 97)

»Svoboščine pojmuje kot pravni status, ki ga človeku (državljanu) priznava pravni red (ustava) zoper posege države v njegove temeljne vrednote (življenje, osebno svobodo, dostojanstvo, zasebnost itn.). Svoboščine so se razvile in izoblikovale v procesu omejevanja državne oblasti, pravice pa so izšle iz pojmovanja človeka kot subjekta upravljanja javnih

zadev, ki ima svoje začetke že v staroveški politični teoriji in praksi.« (Kocjančič, 2003, str. 99)

Ustava določene človekove pravice zagotavlja samo državljanom. Tako je za državljane praviloma pridržana volilna pravica (43. čl.), pravica do vlaganja peticij in do drugih pobud splošnega pomena (45. čl.), pravica do socialne varnosti (50. čl.) itd. Z vidika razmerja med posameznikom in državno oblastjo je mogoče razlikovati med pravicami treh temeljnih položajev oziroma statusov. Pravice negativnega statusa so tiste, ki posamezniku zagotavljajo položaj, v katerega država in drugi subjekti ne smejo posegati (npr. svoboda vesti in veroizpovedi, svoboda izražanja, pravica do zasebne lastnine ter varstvo osebnih podatkov). Pravice pozitivnega statusa zagotavljajo posamezniku, da bo država delovala v njegovo korist (npr. država zagotavlja posameznikom pravico do osnovnega šolanja ter pravico do zdravstvenega varstva). Pravice aktivnega statusa pa so tiste, na podlagi katerih lahko posamezniki aktivno sodelujejo v političnem oz. javnem življenju (npr. pravica do sodelovanja pri upravljanju javnih zadev, pravica do zbiranja in združevanja ter volilna pravica). (Senčur, Štrus, 2003, str. 37)

Z vidika vsebine dobrin, ki jih varujejo posamezne človekove pravice, je mogoče le-te razvrstiti v različne skupine:

- osebne pravice in svoboščine,
- politične pravice in svoboščine,
- socialne in ekonomske pravice in svoboščine,
- kulturne pravice in pravice, ki izvirajo iz ustvarjalnih dejavnosti in
- pravice narodnih oz. etničnih skupnosti.

Pravice ločimo še na absolutne in relativne. Prve so tiste, ki jim ustava podeljuje absolutno varstvo (teh pravic v nobenem primeru ni dopustno omejevati ali odvzeti) naprimer prepoved smrtne kazni ter med pravicami, katerih varstvo je v določenih izrednih okoliščinah omejeno. Začasna razveljavitev ali omejitev človekovih pravic je dopustna le v vojnem ali izrednem stanju, ni pa dopustno niti začasno razveljaviti ali omejiti nekaterih najbolj temeljnih človekovih pravic. (Cerar, 2003, str. 38)

V skladu z ustavo so v Sloveniji vsakomur zagotovljene človekove pravice, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino (načelo pravne enakosti). Človekove pravice se uresničujejo neposredno na podlagi ustave. Z zakonom je mogoče predpisati le način njihovega uresničevanja, če tako določa ustava ali če je to nujno zaradi same narave posamezne pravice. Človekove pravice so omejene samo s pravicami drugih in v primerih, ki jih določa ustava.

Razvoj modernega prava človekovih pravic se je začel z Ustavno listino Organizacije združenih narodov in njeno Splošno deklaracijo o človekovih pravicah ter prek mednarodnega pakta o državljskih in političnih pravicah in Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin dosegel enega svojih zadnjih vrhov v Listini

Evropske unije o temeljnih pravicah, ki je z začetkom veljavnosti Lizbonske pogodbe dobila status obveznega pravnega akta Evropske unije. (Lampe, 2010, str. 6).

2.4.1 ZGODOVINSKI RAZVOJ ČLOVEKOVIH PRAVIC

Kot sem napisala že v uvodu, najdemo prve začetke moderne zasnove človekovih pravic v 17. in 18. stoletju. Meščanski koncept človekovih pravic se razlikuje od vseh prejšnjih, predvsem v oblikovanju jasnega spoznanja, da o človekovih pravicah ni mogoče govoriti vse dotlej, dokler oblast javno ne prizna svojih omejitev in sredstev, ki so na voljo posamezniku, ko se sooča z oblastjo.

Za Evropo je značilno, da se je idejni boj za človekove pravice razvijal preko naravnopravnih doktrin – ali so človekove pravice odvisne od državne ali pa so po svojem bistvu »naravne« pravice, človeku prirojene in zato postavljene nad vsakokratno oblast. Sprememba obstoječega pravnega sistema in pravnega zavarovanja naravnih pravic se pojavi že z meščanskim razredom in njegovim spopadanjem z obstoječim družbenim redom. Šele moderna doba je prinesla korenito spremenjeno dojemanje odnosa med posameznikom in politično organizirano skupnostjo (državo).

»Najpomembnejša politična in pravna listina o človekovih pravicah, ki je bila sprejeta v tedanjem času v Evropi in ki je imela velik vpliv na pravno ureditev človekovih pravic v poznejših meščanskih ureditvah, je bila Deklaracija o pravicah človeka in državljana iz leta 1789.« (Kocjančič, str. 102)

Splošno deklaracijo o človekovih pravicah je sprejela Generalna skupščina Organizacije združenih narodov 10. decembra 1948. Imela je velik vpliv na dvig zavesti o človekovi svobodi in dostojanstvu, ne glede na državne meje in politični sistem.

Ideja o naravnih pravicah se je kljub temu ohranila. Vplivala je na odpravo suženjstva (1865), nastanek prve delovnopravne zakonodaje, nastanek sindikatov, nastanek prvih humanitarnih organizacij in na nastanek Društva narodov. Naravne pravice so postale bistveni del ustavnih dokumentov. V začetku 20. stol. so se pojavile prve socialne in ekonomske pravice (Weimanska ustava 1921). (Kocjančič, 2003, str. 19)

Med značilnosti razvoja pravic v 20. stoletju moramo uvrstiti tudi prizadevanja za mednarodno pravno varstvo človekovih pravic.

2.4.2 PRAVNO VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC

Ustavna določitev človekovih pravic in svoboščin sama po sebi še ne daje nikakršnega jamstva, da se bodo te pravice v praksi tudi uresničevale in spoštovale. Ustava RS je zato predpisala pravna sredstva za učinkovito varstvo pravic in svoboščin. Pri tem izhaja iz nekaterih načel, na podlagi katerih se uresničujejo človekove pravice in svoboščine, določa pravna sredstva za njihovo varstvo in institucije sodobnega ter neformalnega varstva pravic

in svoboščin. Čedalje pomembnejše pa postaja mednarodnopravno varstvo pravic in svoboščin.

Med načela, ki niso značilna samo za varstvo človekovih pravic in svoboščin, temveč za celotno ustavno ureditev, se štejejo zlasti:

- načelo delitve oblasti,
- načelo ustavnosti in zakonitosti,
- načelo demokratične države,
- načelo pravne in socialne države,
- načelo neodvisnosti sodstva,
- načelo odgovornosti nosilcev javnih funkcij in javnih uslužbencev ter še nekatera.

2.4.2.1 Sodno varstvo človekovih pravic

Najučinkovitejše varstvo pravic in svoboščin je nedvomno njihovo sodno varstvo. Ustava RS že na začetku poglavja o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah (4. odst. 15. čl. Ustave RS) zagotavlja sodno varstvo pravic in svoboščin ter pravico do odprave posledic njihove kršitve. Skladno s tem določa tudi pravico do pritožbe ali drugega pravnega sredstva proti odločbam sodišč in drugih državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil, s katerimi ti odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih (25. čl.). Prav tako ima vsakdo pravico do povračila škode, ki mu jo v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil, s svojim protipravnim ravnanjem, stori oseba ali organ, ki tako službo opravlja. Oškodovanec ima pravico, da v skladu z zakonom zahteva povračilo tudi neposredno od tistega, ki mu je škodo povzročil. (Lavtar, 2008, str. 12)

Pri posegih v pravice ima posameznik na voljo sodno varstvo v okviru civilnega spora (ugotovitvena tožba, opustitvena in odstranitvena tožba, zahteva za prenehanje kršitev pravice osebnosti, odškodninski zahtevek, obogatitveni zahtevek in zahtevek za popravek objavljenega besedila). Kršitev človekovih pravic in svoboščin je lahko tudi kaznivo dejanje. Ta so predpisana v posebnem delu kazenskega zakonika RS. Med številnim kaznivimi dejanji, ki jih ta zakon ureja, so tudi kazniva dejanja zoper človekove pravice in svoboščine (16. poglavje). Za uresničevanje tega varstva so pomembna procesna jamstva v kazenskem postopku, ki jih načelno ureja ustava, natančneje pa Zakon o kazenskem postopku.

Ustava ureja tudi sodno varstvo v upravnem sporu. V upravnem sporu odloča sodišče o zakonitosti dokončnih posamičnih aktov, s katerimi državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil odločajo o pravicah ali o obveznostih in pravnih koristih posameznikov, pa tudi o zakonitosti posamičnih dejanj in aktov, s katerimi se posega v ustavne pravice posameznika, če ni zagotovljeno drugo sodno varstvo. (Zakon o upravnem sporu, Ur. list RS, ZUS-1)

2.4.2.2 Ustavnosodno varstvo človekovih pravic

Ustavnosodno varstvo človekovih pravic in svoboščin je sicer sestavina sodnega varstva, vendar ga, zaradi uvedbe novega ustavnega instituta – ustavne pritožbe, obravnavamo posebej. Ustavno sodišče je namreč pristojno odločati o ustavnih pritožbah zaradi kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin s posamičnim akti. Ustavno pritožbo je mogoče vložiti šele potem, ko so izčrpana vsa druga pravna sredstva. (Cerar, 2003, str. 42)

2.4.2.3 Varuh človekovih pravic

Ombudsman se je najprej razvil na Švedskem, in sicer leta 1809, potem pa v ostalih skandinavskih državah, kasneje v Angliji in drugje, tudi na Poljskem. Ločimo švedski tip; ko ombudsman sprejema pritožbo, ugotovi, če je bila kršena pravica in če je bila, to sporoči tja, kjer se je to zgodilo in parlamentu. Predstojnik službe za delavca, ki je pravico kršil, uvede disciplinski postopek, možen je tudi odpust. Ombudsman ima tu enake dolžnosti kot državni organ. Pri angleškem tipu posameznik sproži postopek preko poslanca, sam, direktno ga ne more. In avstrijsko-nemški; ko ima ombudsman diskrecijsko pravico in sam odloči, v katero zadevo bo šel, ustanovili pa so tudi ombudsmane za določena področja. (Cerar, 2003, str. 33)

Ustava RS v 159. čl. Ustave RS predpisuje uvedbo varuha človekovih pravic in temeljnih svoboščin kot nove institucije za neformalno varstvo človekovih pravic in svoboščin. Po ustavi je njegova funkcija varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil. Na podlagi te ustavne določbe je bil konec leta 1993 sprejet Zakon o varuhu človekovih pravic, ki je ustanovil institucijo varuha in določil njegove pristojnosti ter pooblastila.

Varuha človekovih pravic na predlog predsednika republike voli državni zbor z dvotretjinsko večino vseh poslancev. Predpisana večina naj bi zagotavljala na eni strani čim širšo podporo parlamenta, na drugi strani pa krepila njegov samostojen in neodvisen položaj, ki ga mora imeti pri opravljanju svojega dela. Za varuha je lahko izvoljen samo državljan RS.

Varuh je v celoti neodvisen in samostojen v razmerju do vlade in ministrov, pri reševanju konkretnih zadev pa tudi do državnega zbora. Čeprav ni klasičen državni organ, je njegov položaj precej podoben položaju pravosodnih organov, še posebej ustavnemu sodišču.

Mandatna doba varuha človekovih pravic in njegovih namestnikov traja šest let. Po poteku mandatne dobe je varuh lahko še enkrat izvoljen za šest let, njegovi namestniki pa so lahko imenovani tudi večkrat. Varuh je lahko predčasno razrešen samo, če to sam zahteva, če je obsojen za kaznivo dejanje s kaznijo odvzema prostosti ali zaradi trajne izgube delovne zmožnosti za opravljanje svoje funkcije.

Funkcija varuha ni združljiva s funkcijami v državnih organih, organih lokalnih skupnosti, organih političnih strank in sindikatov ter z drugimi funkcijami in dejavnostmi, ki po zakonu niso združljive z opravljanjem javne funkcije. Priznana mu je tudi poklicna imuniteta, na podlagi katere ni odgovoren za mnenje ali predlog, ki ga je izrekel v okviru opravljanja svoje funkcije.

Varuh se ravna po določilih ustave in mednarodnih pravnih aktih o človekovih pravicah ter temeljnih svoboščinah, lahko pa se sklicuje tudi na načelo pravičnosti in dobrega upravljanja. Zakon določa, da ima varuh pooblastila do vseh državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil. Izmed državnih organov varuh najpogosteje obravnava odločitve organov državne uprave in vlade, zakon pa izrecno ne izvzema niti predsednika republike niti državnega zbora.

Varuh lahko tem organom naslovi predloge, mnenja, kritike ali priporočila, ki so jih ti dolžni obravnavati in nanje odgovoriti v roku, ki ga določa varuh. Varuh ne razpolaga s formalnimi sredstvi za doseg določenega ravnanja državnih organov in tudi ne more doseči prisilne izvršitve svojih ukrepov. (ZVarCP, III. poglavje)

2.4.2.4 Mednarodno varstvo pravic in svoboščin

Prepričanje v univerzalnost človekovih pravic in svoboščin se v sodobnem svetu izraža tudi v uvajanju mednarodnih pravnih mehanizmov za varstvo človekovih pravic. Ta prizadevanja so očitna že v Ustanovni listini Združenih narodov, predvsem pa v Splošni deklaraciji človekovih pravic iz leta 1948. Države članice OZN so se zavezale, da bodo spoštovale določbe teh dveh mednarodnih dokumentov, vendar za zagotovitev njihovega uresničevanja OZN nima neposrednih pravnih sredstev.

V okviru OZN je še vrsta drugih institucij za varstvo človekovih pravic. Najpomembnejši organ OZN na tem področju je Komisija za človekove pravice, pomembno vlogo pa ima tudi Center za človekove pravice v Ženevi, ki ga sestavljata Urad generalnega sekretarja za človekove pravice in Urad visokega komisarja za človekove pravice.

Pravno varstvo v okviru Sveta Evrope, v katerega je bila Slovenija sprejeta leta 1993, je zagotovljeno z EKČP in ESČP. S protokolom št. 11 k Evropski konvenciji o človekovih pravicah, ki je bil sprejet leta 1994 v Strasbourgu, sta bila Evropska komisija in ESČP nadomeščena z novim Evropskim sodiščem za človekove pravice. (Kaučič in dr., 2007, str. 159)

V primerjavi z vsemi drugimi »izrazi človekovih pravic«, kakršni so naprimer Magna Charta, francoska Deklaracija človekovih pravic, pomeni pravo Združenih narodov najdoslednejši prispevek človekovim pravicam: je najpopolnejše po obsegu, kodificirano na formalen način in priznано za legitimnega s strani držav članic te svetovne organizacije.

Po drugi strani pa temeljni dokumenti Združenih narodov niso obvezujoči v strogo pravnem pomenu in v mednarodnem okviru. Očitno je namreč, da niso niti enotno interpretirani niti na

enoten način izvajani. Prav tako njihove uporabe ne garantira ustrezni sistem formalnih postopkov in drugih mehanizmov. (Jambrek, 1988, str. 43)

Številne politične in znanstvene razprave o pravni naravi dokumentov o človekovih pravicah, ki so jih sprejeli Združeni narodi, poskušajo razvozlati zapletena in sporna vprašanja o razmerju med svetovnim, mednarodnim pravom in notranjim pravom držav članic te organizacije, o razmerju med mednarodno in domačo zakonodajo, vprašanja o suverenosti držav in pravici do nevmešavanja v njihove notranje zadeve ter o uveljavljajoči se tezi o »suverenosti človeka«. (Jambrek, 1988, str. 43)

Na vrhu mednarodnega normativnega sistema človekovih pravic je torej Ustanovna listina Združenih narodov, katere status je podoben Ustavi kot najvišjemu zakonu dežele. Na dnu istega sistema pa se nahajajo posamične odločitve, ki regulirajo konkretne družbene in življenjske situacije. Srednje ravni sistema zapolnjujejo norme, ki segajo od paktov, konvencij, resolucij in deklaracij različnih splošnih, predstavniških organov Združenih narodov do normativnih in praktičnih prispevkov specializiranih agencij te organizacije, regionalnih sporazumov in ustavnih določil posameznih držav. (Jambrek, 1988, str. 45)

2.5 SESTAVA IN VOLITVE SODNIKOV USTAVNEGA SODIŠČA REPUBLIKE SLOVENIJE

Svojo organizacijo in delo ureja ustavno sodišče s poslovnikom in drugimi splošnimi akti. Predsednik Ustavnega sodišča sodeluje s predsednikom republike, Državnim zborom, Državnim svetom, Vlado in drugimi državnimi organi na način, ki zagotavlja samostojnost in neodvisnost ustavnega sodišča kot najvišjega organa sodne oblasti za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin (1. odst. 7. čl. Poslovnika Ustavnega sodišča). Mandat ustavnih sodnikov traja devet let, pri čemer ne morejo biti ponovno izvoljeni (1. odst. 165. čl. Ustave). (ZUstS s pojasnili, str. 66)

Ustavno sodišče skupaj s predsednikom sestavlja devet članov (1. odst. 165. čl. Ustave), v polni sestavi pa deluje od 1. 5. 1993. Po 1. in 2. odst. 163. čl. Ustave in po 9. do 14. čl. Zakona o Ustavnem sodišču voli ustavne sodnike Državni zbor, na predlog predsednika republike. Predsednika Ustavnega sodišča izvolijo sodniki med sabo, za dobo treh let (3. odst. 163. čl. Ustave in 1. odst. 10. čl. ZUstS).

Za sodnika Ustavnega sodišča je lahko izvoljen državljan Republike Slovenije, ki je pravni strokovnjak in je star najmanj štirideset let (2. odst. 163. čl. Ustave in 9. čl. ZUstS). Funkcije, ki so nezdružljive s funkcijo ustavnega sodnika, so (166. čl. Ustave in 16. člen. Zakona o Ustavnem sodišču): funkcije v državnih organih, funkcije v organih lokalnih skupnosti, funkcije v organih političnih strank, druge funkcije in dejavnosti, ki po zakonu niso združljive s funkcijo sodnika Ustavnega sodišča.

Ustavni sodniki uživajo enako imuniteto kakor poslanci Državnega zbora (167. čl. Ustave). Sodnik ni kazensko odgovoren za mnenje ali glas, ki ga izreče na javni obravnavi oziroma na seji, ne sme biti priprt, niti se proti njemu brez dovoljenja Državnega zbora ne sme začeti kazenski postopek, razen, če je zaloten pri kaznivem dejanju, za katerega je predpisana kazen zapora nad pet let (18. čl. ZUstS). Po 164. čl. Ustave in 19. čl. Zakona o Ustavnem sodišču je lahko sodnik ustavnega sodišča predčasno razrešen samo, če to sam zahteva oziroma če je kaznovan za kaznivo dejanje s kaznijo odvzema prostosti ali zaradi trajne izgube delovne zmožnosti za opravljanje svoje funkcije. (Mavčič, 2000, str. 6–7)

2.6 PRISTOJNOSTI USTAVNEGA SODIŠČA

Slovenski model Ustavnega sodišča sledi tistim evropskim in drugim ureditvam ustavnega sodstva, ki so prevzele razširjeno ustavnosodno kontrolo, združeno v enem sodišču kot samostojni instituciji. (Mavčič, 2000, str. 8)

Ustavno sodišče obravnava zadeve iz svoje pristojnosti na nejavni seji ali na javni obravnavi, ki jo razpiše predsednik Ustavnega sodišča, če sam tako odloči ali če to zahtevajo trije ustavni sodniki. Po končanem obravnavanju Ustavno sodišče odloči na nejavni seji z večino glasov vseh ustavnih sodnikov. Ustavni sodnik, ki ne soglaša z večinsko odločitvijo ali obrazložitvijo odločbe, lahko da odklonilno ali pritrtilno ločeno mnenje. Zoper odločbe in sklepe, izdane v zadevah iz pristojnosti Ustavnega sodišča, ni dovoljena pritožba. (Ustavno sodišče RS, 2004, str. 17)

Ustavno sodišče odloča o skladnosti zakonov z ustavo, o skladnosti zakonov in drugih predpisov z ratificiranimi mednarodnimi pogodbami in s splošnimi načeli mednarodnega prava, o skladnosti podzakonskih predpisov z ustavo in z zakoni, o skladnosti predpisov lokalnih skupnosti z ustavo in z zakoni, o skladnosti splošnih aktov, izdanih za izvrševanje javnih pooblastil, z ustavo, zakoni in podzakonskimi predpisi. O ustavnih pritožbah zaradi kršitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin s posamičnimi akti, o sporih glede pristojnosti med državo in lokalnimi skupnostmi, med samimi lokalnimi skupnostmi, o sporih glede pristojnosti med sodišči in drugimi državnimi organi, o sporih o pristojnostih med Državnim zborom, predsednikom republike in Vlado, o odgovornosti predsednika republike iz 109. člena Ustave in predsednika vlade ter ministrov iz 119. čl. Ustave. Odloča tudi o protiustavnosti aktov in delovanju političnih strank, o pritožbah v postopku potrditve poslanskih mandatov, v drugih zadevah, ki so mu naložene z zakoni. V postopku ratifikacije mednarodne pogodbe Ustavno sodišče izreka mnenje o njeni skladnosti z ustavo na način, ki ga določa zakon. (ZUstS, 21. čl.)

Sredstva omejevanja pristojnosti ustavnega sodišča se delijo na (Bugarič, 1997, str. 292):

- Ex post omejevanje: sredstva, ki jih je moč uporabiti potem, ko sodišče že sprejema svojo odločitev. Predstava, da po odločitvi ustavnega sodišča ni več pravno legitimnih sredstev za spremembo takšne odločitve, je napačna (Ustavni amandma, Zakonodajni veto, Sprememba interpretacije zakonov, Povečanje števila sodnikov).

- Ex ante (samo)omejevanje sodišč: njihova značilnost je, da se lahko uporabi pred sprejetjem odločbe ustavnega sodišča. Tu je pomembno, da se sodišče zaveda, da ni dobro, če so njegove odločitve preveč politične in si zato pomaga z različnimi sredstvi pravne razlage, ki na določenih področjih omejujejo pristojnosti sodišča, kar posledično zmanjšuje verjetnost, da bo sodišče odločalo po političnih kriterijih.

»Če prva skupina sredstev predstavlja različne oblike zunanjega, ex post pritiska na ustavno sodišče, gre pri drugi skupini sredstev za ex ante odločitev sodišča, da o določeni zadevi ne bo odločalo.« (Bugarič, 1997, str. 292–296)

3 EVROPSKO SODIŠČE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE

3.1 PREDSTAVITEV SVETA EVROPE

Svet Evrope je organizacija, ki jo je 5. maja 1949 ustanovilo 10 držav ustanoviteljic. Cilj te organizacije je spodbujanje skupnega demokratičnega in pravnega prostora, ki deluje na osnovi Evropske konvencije o človekovih pravicah in drugih referenčnih besedilih o zaščiti posameznika. Najpomembnejši motiv za ustanovitev Sveta Evrope je bil preprečiti možnost sprožitve nove, tretje svetovne vojne.

Človekove pravice, demokracija in pravna država so vrednote, ki so kot temelji tolerantne in civilizirane družbe nujno potrebne za stabilnost, gospodarsko rast in družbeno povezanost celine. Na njihovi osnovi poskušajo najti skupne rešitve za današnje glavne probleme, kot so terorizem, organiziran kriminal in korupcija. Sodelovanje vseh držav članic je edini način za reševanje glavnih problemov, s katerimi se danes sooča družba. (Svet Evrope)

»Če Sveta Evrope ne bi bilo, bi v posameznih državah in v odnosih med njimi lažje in pogosteje prihajalo do kršitev demokratične ureditve, zasnovane na delitvi oblasti. Večkrat bi prihajalo do kršitev človekovih pravic in težje do miroljubnega sodelovanja med evropskimi narodi in državami. V Evropi bi se težje vzpostavilo medsebojno gospodarsko sodelovanje in povezovanje, Evropska unija pa ne bi mogla graditi na načelih in vizijah o Evropi kot enotnem gospodarskem prostoru, na katerem poteka svoboden pretok idej, blaga, storitev in ljudi«. (Ribičič, 2007, str. 16)

»V Evropi bi obstajale države, ki bi še vedno predpisovale, izrekale in izvrševale smrtno kazen, nacionalne države pa bi širše prakticirale mučenje in nečloveško ravnanje z obdolženci in obsojenci ter nekaznovano kršile druge minimalne evropske standarde varstva pravic in svoboščin. V primeru neobstoja Sveta Evrope bi pri spopadanjih z organiziranim kriminalom zanemarili pomen pridobljene ravni varstva človekovih pravic in svoboščin. In v spopadanju z organiziranim kriminalom in terorizmom bi lahko tudi v Evropi zmagal ameriški pristop totalne vojne s terorizmom«. (Ribičič, 2007, str. 17)

Slovenija je od 12. maja do 18. novembra 2009 predsedovala Odboru ministrov Sveta Evrope. Posebno pozornost je namenila mehanizmu za nadzor spoštovanja sprejetih obveznosti. Prav tako je nenehno poudarjala pomen vsestranskega izobraževanja o človekovih pravicah ter podpirala varstvo pravic narodnih manjšin in drugih ranljivih skupin, med katerimi izstopajo pravice Romov, pravice otrok in pravice invalidov.

3.2 ORGANIZACIJA SVETA EVROPE

Med najpomembnejše organe Sveta Evrope spadajo:

- Parlamentarna skupščina,
- Odbor ministrov,
- Kongres lokalnih in regionalnih skupnosti in
- Evropsko sodišče za človekove pravice.

V tem okviru velja omeniti še srečanja na vrhu (konference predsednikov držav in vlad članic Sveta Evrope), številna telesa, ustanovljena za spremljanja uresničevanja posameznih konvencij Sveta Evrope, Beneško komisijo in Komisarja Sveta Evrope za človekove pravice. (Ribičič, 2007, str. 113)

3.2.1 PARLAMENTARNA SKUPŠČINA SVETA EVROPE

Kot posvetovalni organ je parlamentarna skupščina gonilna sila Sveta Evrope. Podala je iniciativo za veliko število mednarodnih pogodb in pomagala ustvariti sistem zakonodaje za celotno Evropo. Sestavljajo jo predstavniki iz 47 članic Sveta Evrope. Slovenija ima v skupščini tri predstavnike in tri namestnike. Parlamentarna skupščina ima redna zasedanja v Strasbourgu, in sicer praviloma štirikrat letno po teden dni. Njene funkcije so pretežno posvetovalne narave, čeprav se postopoma krepi njen vpliv na delovanje Odbora ministrov. Skupščina sprejema vsebinske odločitve v obliki priporočil Odboru ministrov in resolucij. O proceduralnih vprašanjih pa odloča s sklepi. Poleg tega sprejema mnenja, s katerimi skuša vplivati na vsebino konvencij, ki jih sprejema Odbor ministrov. Za medsebojno sodelovanje sta skupščina in Odbor ministrov ustanovila skupni odbor, ki je paritetno sestavljen in ga vodi predsednik skupščine. (Ribičič, 2007, 113)

3.2.2 ODBOR MINISTROV

Je organ odločanja Sveta Evrope, ki ga sestavljajo ministri za zunanje zadeve držav članic ali šefi stalnih predstavništev držav članic pri Svetu Evrope v Strasbourgu. Sprejema politične odločitve Sveta Evrope ter potrjuje proračun in program aktivnosti. Njegova najpomembnejša naloga je sprejemati mednarodne sporazume (konvencije), ki gredo v podpis in ratifikacijo državam članicam. Poleg tega je odgovoren za dialog z državami članicami, ki jim s priporočili svetuje dograjevanje njihove pravne ureditve. Z izjemo EKČP gre za pravno nezavezujoče odločitve, saj se države članice same odločajo, ali bodo ratificirale posamezno konvencijo in spoštovale priporočila Odbora ministrov.

Pred dokončnim sprejemom konvencije, ki gre nato v podpis in ratifikacijo državam članicam, Odbor ministrov najprej obravnava mnenje Parlamentarne skupščine, nato pa besedilo izglasuje z 2/3 večino prisotnih predstavnikov, ki mora biti obenem večina vseh članov

Odbora ministrov. Če pogledamo dokumente Odbora ministrov iz leta 2006, ki se nanašajo na Slovenijo, lahko ugotovimo, da je Odbor ministrov z resolucijo 14. junija 2006 Slovenijo opozoril na težave v zvezi z diskriminacijo in socialno izključenostjo Romov, premajhno skrbjo za manjšine, še zlasti tiste, ki izvirajo z območja nekdanje Jugoslavije in na nereševanje problema izbrisanih.

3.2.3 KONGRES LOKALNIH IN REGIONALNIH OBLASTI

Ta organ predstavlja glas 200.000 regij in občin Evrope in deluje kot forum, kjer izvoljeni predstavniki lokalnih in regionalnih skupnosti razpravljajo o skupnih problemih, primerjajo izkušnje in oblikujejo politike. Deluje v podporo demokraciji in izboljšanju storitev na lokalni in regionalni ravni. Kongres je nastal leta 1994, iz Stalne konference Sveta Evrope za področje lokalne samouprave. Njegova temeljna naloga je skrbeti za izvajanje Evropske listine lokalne samouprave iz leta 1985. Glede na raznolikost izročil in posebnosti lokalne samouprave v različnih delih Evrope, predstavlja ta listina poseben dosežek Sveta Evrope.

Posebej veliko prizadevanj je Kongres usmeril v pomoč in svetovanje nekdanjim socialističnim državam pri vzpostavljanju evropskih standardov organiziranja in delovanja lokalne samouprave. Kar zadeva Slovenijo, je po obisku njegovih izvedencev v Sloveniji Kongres leta 2001 zavzel kritična stališča do izvedene reforme lokalne samouprave. Tako je opozoril na nevarnost pretiranega drobljenja lokalnih skupnosti, se zavzel za večjo finančno samostojnost lokalnih skupnosti, proti spreminjanju občinskih meja v Kopru in opozoril na nevarnost oblikovanja premajhnih regionalnih skupnosti – pokrajine naj ne bi štejele manj kot 100.000 prebivalcev. (Ribičič, 2007, str. 114)

3.3 SVET EVROPE IN ČLOVEKOVE PRAVICE

Svet Evrope ima pomembno vlogo pri oblikovanju skupne evropske zakonodaje na vseh področjih njegovega delovanja. V dobrih petdesetih letih je bilo tako sprejetih preko 200 konvencij in sporazumov, v okviru katerih so znotraj Sveta Evrope ustanovljeni redni kontrolni mehanizmi, in sicer so to politični nadzorni mehanizmi, kot so Evropska komisija za boj proti rasizmu in nestrpnosti ter Komisar za človekove pravice Sveta Evrope ter pravni nadzorni mehanizmi, kot so Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih in Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin. (MZZ)

Svet Evrope je vzpostavil pravo mrežo aktov in institucij, namenjenih varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Nobena država ne more postati članica Sveta Evrope, če ne ratificira Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP) in ne more ostati članica Sveta Evrope, če v temeljih krši določbe te konvencije.

Najpomembnejša institucija Sveta Evrope je danes nedvomno njegovo Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP), ki mu velja priznati status naddržavne institucije v okviru Sveta Evrope, ki je sicer organizacija meddržavnega sodelovanja. Sodna praksa ESČP vsakodnevno dograjuje minimalne standarde varstva človekovih pravic, zavezujoče za vse države članice.

Te so dolžne izvrševati sodbe ESČP in v tem okviru izplačati pravično zadoščanje in stroške prizadetim posameznikom, pogosto pa zaradi sodb ESČP in zato, da bi se izognile obsodbam v prihodnje, dograjujejo tudi svojo notranjo normativno ureditev in sodno prakso v skladu s temi standardi. (Ribičič, 2007, str. 19)

V okviru Sveta Evrope sta bila sprejeta dva pomembna in obvezujoča mednarodnopravna instrumenta za varstvo narodnih manjšin v Evropi. To sta Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih in Okvirna konvencija SE za varstvo narodnih manjšin. Predstavljata odsev razumevanja vseevropskega pomena manjšinskega varstva in kulturne raznolikosti kot bogastva Evrope, ki združuje politični pomen varstva manjšin ter kulturno in jezikovno raznolikost kot posebno vrednoto.

Dosežek na področju Sveta Evrope je Evropska komisija proti rasizmu in nestrpnosti. Komisija skrbi za prosilce za azil, begunce, tuje delavce. Zanima jo odnos do črncev in vernikov tistih religij, ki so izrazito manjšinske in mogoče navzven izstopajoče. (Slovenija in SE, 2009, str. 66)

3.4 PREDSTAVITEV ESČP

Evropsko sodišče za človekove pravice je sodno telo, ki človekove pravice zagotavlja vsakomur, ki se nahaja znotraj pravnega reda držav podpisnic Evropske konvencije o človekovih pravicah. To konvencijo je podpisalo vseh 47 držav članic Sveta Evrope.

Delovanje in ureditev ESČP v današnji obliki je določil Protokol št. 11. Konvencijski nadzorni mehanizem se je spremenil v povsem sodnega, saj je vloga komisije glede odločanja o sprejemljivosti pritožb v celoti prešla na ESČP, katerega pristojnost je postala obvezna za vse države pogodbenice. Tudi razsodniška vloga Odbora ministrov je bila s tem protokolom odpravljena.

3.4.1 NASTANEK ESČP

ESČP je bilo vzpostavljeno s sprejemom in uveljavitvijo EKČP leta 1959, in sicer najprej tako, da je ob njem delovala Evropska komisija za človekove pravice, zadolžena za predhodno selekcijo pritožb, pozneje (Protokol št. 11) pa je bila uvedena ureditev, po kateri se lahko posameznik s pritožbo obrne neposredno na ESČP. Sedež ESČP je v Strasbourgu, tam imajo sedež vsi najpomembnejši organi Sveta Evrope. (Svet Evrope)

3.4.2 ORGANIZACIJA IN POSLOVANJE ESČP

»Uživanje pravic in svoboščin, določenih s to Konvencijo je zagotovljeno vsem ljudem brez razlikovanja glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnosti ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine.« (EKČP, 14. člen)

Sodniki morajo imeti visok moralni ugled in morajo bodisi izpolnjevati zahtevane pogoje za opravljanje visokih pravosodnih funkcij ali pa morajo biti splošno priznani pravni strokovnjaki. Med opravljanjem funkcije sodniki ne smejo sprejeti nobene dolžnosti, ki ni združljiva z njihovo neodvisnostjo, nepristranskostjo ali pa z drugimi zahtevami te funkcije, ki ima značaj polne zaposlitve.

Sodnike z večino glasov izvoli Parlamentarna skupščina s seznama treh kandidatov, ki jih imenuje vsaka visoka pogodbenica. Enak postopek velja tudi za dopolnitev Sodišča, če so pristopile nove visoke pogodbenice, ali za zapolnitev izpraznjenih mest.

Sodniki so izvoljeni za dobo devet let. Ne morejo biti ponovno izvoljeni. Vendar pa polovici sodnikov, ki so bili izvoljeni na prvih volitvah, mandat poteče po izteku treh let. Sodnike, ki jim poteče mandat ob koncu prvega triletnega obdobja, izbere z žrebom generalni sekretar Sveta Evrope takoj potem, ko so izvoljeni.

Da bi v kar največji možni meri zagotovili, da se mandat polovice sodnikov obnovi vsake tri leta, lahko Parlamentarna skupščina, preden začne z naslednjimi volitvami, odloči, da mandat enega ali več sodnikov, ki jih bodo izvolili, ne bodo trajali devet let, vendar pa tudi ne smejo biti daljši od devet let in ne krajši od treh let. Sodnik, ki je izvoljen namesto sodnika, čigar mandat še ni potekel, opravlja to dolžnost do konca predhodnikovega mandata.

Sodnikom mandat poteče, ko dosežejo starost 70 let, svojo funkcijo pa opravljajo do zamenjave. Po zamenjavi ostajajo pristojni za zadeve, ki so jim bile že dodeljene. Sodnik je lahko razrešen svoje funkcije samo v primeru, če ostali sodniki z dvotretjinsko večino odločajo, da ne izpolnjuje več zahtevanih pogojev.

Za proučitev zadev, predloženih Sodišču, le-to zaseda v odborih s tremi sodniki, v senatu s sedmimi sodniki in v velikem senatu s sedemnajstimi sodniki. Senati Sodišča ustanavljajo svoje odbore za dobo enega leta.

Odbor lahko soglasno odloči, da posamezna zahteva za obravnavo, predložena v skladu s 34. členom, ni sprejemljiva ali jo črta s seznama zadev, če se ta odločitev lahko sprejme brez dodatne proučitve. Taka odločitev je dokončna. Če v skladu z 28. členom ni bila sprejeta nobena odločitev, senat odloči o sprejemljivosti in argumentih za in proti obravnavi posameznih zahtevkov, predloženih v skladu s 34. členom.

Če zadeva, ki jo senat obravnava, načenja tehtno vprašanje v zvezi z razlago Konvencije ali njenih protokolov ali pa bi rešitev vprašanja lahko privedla do protislovja s predhodno izrečeno sodbo Sodišča, lahko senat, če še ni izrekel svoje sodbe, kadar koli prepusti sodno pristojnost velikemu senatu, če temu nobena od strank ne nasprotuje.

Poslovnik ESČP določa, da sta uradna jezika ESČP angleščina in francoščina, dopisovanje z ESČP pa lahko poteka tudi v uradnem jeziku države članice. Priče in izvedenci lahko uporabljajo svoj jezik, tajnik ESČP pa poskrbi za prevajanje. Kadar pritožnik sam zastopa

svojo pritožbo pred ESČP mora znati enega od uradnih jezikov ESČP. Priče in izvedenci so dolžni priseči pred ESČP. (EKČP, II. del)

Plenarno sodišče ima številne vloge, ki jih predvideva konvencija: voli predsednika ESČP, oba podpredsednika in tri predsednike oddelkov, pri čemer mandat vseh naštetih traja tri leta. Plenum prav tako voli tajnika in enega ali več namestnikov, sprejema poslovnik in določa sestavo oddelkov sodišča. V skladu s poslovnikom je namreč vsak sodnik dodeljen enemu od petih oddelkov, katerih sestava je geografsko uravnotežena, upošteva pa se tudi razmerje med spoloma in pripadnost različnim pravnim sistemom v Evropi. Sestava oddelkov se spreminja na tri leta. Večino sodb izdajajo senati v sestavi sedmih sodnikov, ki delujejo v posameznih sekcijah. Predsednik sekcije in sodnik države, ki jo postopek zadeva, sedita pri več primerih, ki jih obravnava senat. Znotraj posamezne sekcije so tudi odbori treh sodnikov, katerih naloga je zavreči pritožbe, ki so očitno nesprejemljive.

Veliki senat je sestavljen iz sedemnajstih sodnikov in vključuje predsednika in podpredsednike sodišča ter predsednike sekcij. Obravnava zadeve, pri katerih se pojavlja dvom o interpretaciji ali uporabi konvencije, za kar je izključno pristojno ESČP. Ukvarja se tudi z drugimi primeri, ki zadevajo resne pravne probleme splošnega pomena. Kadar je zadeva predložena velikemu senatu, noben sodnik iz senata, ki je izrekel sodbo, ne sme sodelovati v velikem senatu, razen predsednika senata in sodnika, ki je sodeloval v imenu vpletene države. Senat lahko prenese pristojnost v neki zadevi na veliki senat, če se obe stranki v postopku s tem strinjata. Če je sodbo izdal sedemčlanski senat, imata stranki v treh mesecih možnost zahtevati, da o zadevi odloča veliki senat. (Slovenija in SE, 2009, str. 102)

Sodba velikega senata je dokončna (44. člen). Dokončna postane tudi, če stranke izjavijo, da ne bodo zahtevale ponovne obravnave, če v treh mesecih ni bilo zahteve za obravnavo pred velikim senatom in če zbor petih sodnikov zavrne zahtevo po obravnavi pred velikim senatom. Končna sodba se izda v enem od obeh uradnih jezikov, objavi pa se v angleškem in francoskem jeziku.

47. člen konvencije, ki ga je uvedel Protokol št. 2, določa, da lahko ESČP na zahtevo Odbora ministrov daje svetovalna mnenja o pravnih vprašanjih, v zvezi z razlago konvencije in njenih protokolov. Potem ko sodišče odloči, da zahteva za svetovalno mnenje spada v njegovo pristojnost, izda obrazloženo svetovalno mnenje in ga pošlje Odboru ministrov Sveta Evrope.

3.4.3 PRISTOJNOST ESČP

Sodišče je pristojno za vse zadeve v zvezi z razlago in uporabo Konvencije in njenih protokolov, ki so mu predložene pod pogoji, predvidenimi v 33., 34. in 47. členu. V primeru spora glede pristojnosti Sodišča odloča o tem Sodišče.

Vsaka visoka pogodbenica lahko obvesti Sodišče o vsaki domnevni kršitvi določil Konvencije in njenih protokolov, ki bi jih po njenih mnenju lahko pripisali drugi visoki pogodbenici. Sodišče lahko sprejme zahteve za obravnavo od katere koli osebe, nevladne organizacije ali

skupine posameznikov, ki zatrjujejo, da so žrtve kršitev pravic, priznanih s Konvencijo in njenimi protokoli s strani katere koli visoke pogodbenice. Visoke pogodbenice se zavezujejo, da na noben način ne bodo ovirale dejanskega izvajanja te pravice. Sodišče sme obravnavati zadeve šele potem, ko so bila izčrpana vsa notranja pravna sredstva v skladu s splošno priznanimi pravili mednarodnega prava in v šestih mesecih od dne, ko je bila sprejeta dokončna odločitev po notranjem pravu.

Sodišče ne bo obravnavalo nobene posamezne zahteve, predložene na podlagi 34. člena, ki je anonimna, v bistvu ista kot zadeva, ki jo je Sodišče že obravnavalo, ali ki je že v drugem postopku mednarodne preiskave ali reševanja in ne vsebuje nobenih novih dejstev. Sodišče bo razglasilo za nesprejemljivo vsako zadevo, predloženo v skladu 34. členom, za katero meni, da ni v skladu z določili konvencije ali njenih protokolov, da je očitno neutemeljena ali da pomeni zlorabo pravice.

V vseh primerih pred senatom ali velikim senatom ima visoka pogodbenica, katere državljan je vložil zahtevo za obravnavo, pravico, da predloži pisne pripombe in sodeluje pri zaslišanju. Predsednik Sodišča lahko v interesu pravičnega sojenja na katero koli visoko pogodbenico, ki ni udeležena v postopku ali katero koli drugo zadevno osebo, ki ni vložila zahteve za obravnavo, da predloži pisne pripombe ali se udeleži zaslišanja. (KVČP)

»ESČP uveljavlja Evropsko konvencijo o človekovih pravicah. Njegova naloga je zagotoviti, da države spoštujejo pravice in jamstva, določena v konvenciji. Zato proučuje pritožbe oziroma vloge, ki so jih vložili posamezniki, včasih pa tudi države. Kadar sodišče ugotovi, da je država članica kršila eno ali več teh pravic in jamstev, izreče sodbo. Sodbe so zavezujoče, prizadete države morajo ravnati v skladu z njimi.« (Kalčina, 2004, str. 26)

3.4.4 POSTOPEK PRED ESČP

3.4.4.1 Začetek postopka

Usposabljanje odvetnikov, da bodo enako suvereno kot obvladujejo sodno prakso v okviru domačega pravnega sistema, usposobljeni za svetovanje, nudenje pravne pomoči in zastopanje pred ESČP, je zelo pomembno. Dejstvo je, da je več kot 90 odstotkov pritožb zavrženih, ker ne izpolnjujejo procesnih pogojev za meritorno obravnavo. To kaže na pomanjkljivo razumevanje vloge ESČP in slabo poznavanje njegove sodne prakse.

Pritožba na sodišče se lahko vloži, če je posameznik osebno in neposredno prizadet zaradi kršitve pravice ali jamstva, določenega v konvenciji in njenih protokolih. Kršiti jo je morala ena od držav, ki jih konvencija zavezuje. (Kalčina, 2004, str. 27)

V skladu s prvim odstavkom 25. člena Konvencije mora biti posamična pritožba na Komisijo naslovljena na Generalnega sekretarja Sveta Evrope. V praksi se večina pritožnikov obrača naravnost na Sekretarja Komisije. Pritožba mora biti vložena pisno. Prva sporočila morajo

vsebovati vsaj kratko poročilo o pritožniku in o državi, proti kateri je uperjena pritožba, a tudi relevantna dejstva, na katerih sloni pritožba.

Uradna jezika Komisije sta angleščina in francoščina. Toda predsednik je pooblastil Sekretariat, da lahko v dopisovanju s pritožniki uporablja tudi druge jezike držav članic. Prvi odstavek 25. člena Konvencije zavezuje pogodbene države, da ne ovirajo učinkovitega izvajanja pravice posameznika do pritožbe. Poleg tega, v skladu z Evropskim sporazumom glede oseb, ki sodelujejo v postopkih Evropske komisije in Sodišča za človekove pravice, uživajo stranke in njihovi zastopniki imuniteto, kadar vlagajo pritožbe na Sodišče.

Pritožbe sprejema Sekretar ali višji pravni svetovalec v Sekretariatu, nakar jih dodeli enemu od uslužbencev pravnega oddelka. Nato odprejo začasni spis za začetno dopisovanje med pritožnikom in Sekretariatom. Običajno vsebuje prvi odgovor pritožniku kratko informacijo o njenih pristojnostih ter kopijo besedila Konvencije. Sekretariat pojasni pritožnikom pomen Konvencije in postopka na splošno, a jih mora tudi obvestiti, kadar obstajajo očitni dvomi, ali bo pritožba sprejeta v postopek ali ne.

Po začetnem obdobju dopisovanja s pritožnikom zahteva Sekretariat od njega, naj izpolni in vrne formular za pritožbe. Ta formular omogoča standardni pregled nad pritožnikovimi osebnimi podatki, dejstvi, na katerih temelji njegova pritožba, nad domnevnimi kršitvami Konvencije, kot tudi nad dotakratnim potekom obravnave na domačem sodišču. Pritožnika nato pozovejo, naj pove, v katerem uradnem jeziku želi dobiti sklep sodišča, in ga vprašajo, ali soglašajo s tem, da bi objavili njegovo ime. Pritožnik mora tudi poslati sodišču vse zadevne sklepe domačega sodišča ali drugo gradivo.

Po prejemu formularja pritožbo uradno registrirajo na seznam zadev sodišča. Registrirano pritožbo bo začasno preučil član sodišča, ki opravlja nalogo poročevalca. Poročevalcu pomaga pravni strokovnjak, ki mu je Sekretariat zaupal zadevo. Poročevalec sestavi poročilo in predloži pritožbo Senatu ali Odboru, glede na njeno naravo. Prej lahko zahteva dodatne informacije od pritožnika ali prizadete vlade. Senat ali Odbor lahko po preučitvi poročila, ki ga je predložil poročevalec, brez nadaljnega preučevanja sklenejo, da je pritožba nesprejemljiva, ker so razlogi za nesprejemljivost jasno razvidni iz pritožnikove vloge. V takih okoliščinah poročilo običajno že vsebuje osnutek sklepa glede sprejemljivosti. V nasprotnem primeru sodišče preloži preučevanje zadeve in naroči poročevalcu, naj pripravi poročilo z osnutkom sklepa.

Sodišče v svojem sklepu do pritožbe navede razloge, ki so bolj ali manj izčrpni. Sklepi Odborov pa vsebujejo samo standardne razloge, ki utemeljujejo nesprejemljivost pritožbe. Kadar sklep o sprejemljivosti pritožbe terja nadaljnje preučevanje, posreduje Senat pritožbo pristojni vladi in od nje zahteva pisne pripombe glede sprejemljivosti in utemeljenost pritožbe.

Poročevalec sestavi, ob upoštevanju pripomb prizadetih strank, novo poročilo. Na tej stopnji sodišče v večini primerov sklepa o sprejemljivosti pritožbe. Samo takrat, kadar dejstva ali

pravna vprašanja, ali oboja terjajo nadaljnje preučevanje, skliče sodišče obravnavo, na kateri predstavniki obeh strank ustno razložijo svoje stališče in odgovarjajo na vprašanja sodnikov. Takoj po obravnavi se sodišče posvetuje za zaprtimi vrati in glasuje o sprejemljivosti pritožbe. Sklep v pisni obliki je sprejet pozneje.

Poravnave med strankama imajo v glavnem za posledico plačilo določenega zneska pritožniku. Sodišče mora odobriti vsako poravnavo, ki jo skleneta stranki. Postopek obravnave pritožbe je za posameznika brezplačen. Ni nujno, da imajo pritožniki pravno zastopstvo. Svet Evrope je odobril sodišču denarna sredstva, s katerimi lahko zagotovi brezplačno pravno pomoč pritožnikom, ki nimajo dovolj sredstev, da bi sami plačali odvetnika.

Podoben postopek kot je pri pritožbah posameznikov, velja tudi za pritožbe držav na podlagi 24. člena Konvencije, po katerem lahko vsaka pogodbeni država vloži na sodišču pritožbo zaradi domnevne kršitve Konvencije po drugi državi.

Prvi odstavek 25. člena Konvencije določa, katere osebe lahko vlagajo pritožbe na sodišču. To so fizične ali pravne osebe, nevladne organizacije ali skupine posameznikov. Pritožnik mora zatrjevati, da je žrtev kršitve njegovih pravic iz Konvencije.

Posameznikova pritožba je lahko uperjena samo proti pogodbeni državi, potem ko je sprejela pravico posameznika do pritožbe v skladu s prvim odstavkom 25. člena Konvencije. To velja za vse države, ki so ratificirale Konvencijo. Pritožbe proti drugim posameznikom ali zasebnim entitam, zlasti proti odvetnikom, zdravnikom ali sosedom, so nedopustne.

Preden se začne postopek na mednarodnem sodišču, mora po mednarodnem javnem pravu obtožena država dobiti priložnost, da z domačimi pravnimi sredstvi odpravi domnevno povzročeno škodo. Zato 26. člen Konvencije določa, da mora pritožnik, preden vloži pritožbo na sodišču, izčrpati vsa domača pravna sredstva po splošno sprejetih pravilih mednarodnega prava. 26. člen Konvencije določa dobo šestih mesecev za vložitev pritožbe na sodišču. Šestmesečni rok začne teči od datuma, ko je bil sprejet dokončni sklep. To je sklep, ki potrjuje, da je pritožnik izčrpal vsa domača pravna sredstva.

V skladu z drugim odstavkom 27. člena Konvencije lahko tudi sodišče zavrne pritožbo z utemeljitvijo, da je nedvomno neutemeljena. To se zgodi, kadar pritožnikova vloga ne razkrije znakov kršitve njegovih pravic in svoboščin v smislu Konvencije.

Čedalje večje delovne obveznosti Komisije so trden dokaz o upanju pritožnikov in njihovem zaupanju v nadzorni sistem Konvencije, ki velja za človekove pravice. (Rovšek, 1993 ,str. 215–220)

3.4.4.2 Nadziranje izvajanja sodb ESČP

Nadzor nad izvrševanjem sodb ESČP je poverjen Odboru ministrov Sveta Evrope, ki obravnava podrobna poročila in sprejema posebne resolucije, ki se nanašajo na uresničevanje posameznih sodb ESČP.

Pri veliki večini sodb gre za dokaj enostavno preverjanje, ali je obsojena država izpolnila obveznosti. Največkrat gre za plačilo pristojnega pravičnega zadoščenja in stroškov. Vsak posamičen primer ostaja pred Odborom ministrov, na njegovih posebnih srečanjih, posvečenih uresničevanju sodb ESČP, odprt in je obravnavan toliko časa, dokler država ne izpolni svojih obveznosti. To velja tudi za sodbe *Majarič v. Slovenija*, *Belinger v. Slovenija* in pretežno tudi *Rehbock v. Slovenija*, ki jih lahko štejemo za uspešno izvršene.

Pri nekaterih sodbah pa gre za posebne individualne ali splošne ukrepe, ki jih mora obsojena država uveljaviti, da bi lahko šteli sodbo ESČP za izvršeno. Pri individualnih ukrepih gre za obveznosti države, ki so omejene na pritožnika. V zvezi z njimi se vse več držav odloča za vzpostavitev ureditve, po kateri je lahko sodba ESČP razlog za obnovo kazenskega (takšna je veljavna ureditev tudi v Sloveniji) in vse pogosteje tudi drugih postopkov.

Med individualne ukrepe štejemo tudi takšne izjeme sestavine sodb ESČP, kot je bila tista v zadevi *Assanidze v. Gruzija*, ko je bilo obsojeni državi naloženo, da obdolženca takoj izpusti na prostost. Gre za to, da se s plačilom pravičnega zadoščenja do neke mere rešuje kršitev EKČP v preteklosti, ne preprečuje pa nadaljevanje te kršitve.

Iz mnogih sodb ESČP je mogoče ugotoviti, da kršitev konvencijskih pravic ni povzročena z nezakonitim delovanjem državnih organov in sodišč, temveč z neprimerno zakonodajo. Zato se pri spremljanju uresničevanja teh sodb preverja tudi, ali je država spremenila svojo normativno ureditev tako, da je odpravila sistemske pomanjkljivosti in preprečila, da bi se podobni primeri ne ponavljali več. Takšna sta primera obsodba Slovenije v zadevah *Rehbock v. Slovenija* in *Lukenda v. Slovenija*.

Splošni ukrepi izhajajo iz vodilnih sodb »tipa *Broniowski*«, v katerih so zapisana navodila državi, kako naj ravna v drugih podobnih primerih.

Slovenski odvetniki ne odstopajo, v pozitivnem smislu, glede kakovosti oblikovanja pritožb, ki prihajajo na ESČP. Pri marsikateri pritožbi se kaže slabo poznavanje in razumevanje EKČP glede formalnih pogojev, ki jih je treba upoštevati. Težave so z opisom dejanskega stanja, ki mora biti podprto z ustreznimi dokumenti, večina pritožb pa je najšibkejša v ključni točki, kjer gre za sklicevanje na sodno prakso ESČP. (Ribičič, 2007, str. 199–200).

3.4.4.3 Pomembnejši slovenski primeri sodb na ESČP

Na tem mestu so obravnavani primeri, ki govorijo o neupoštevanju minimalnih standardov varstva človekovih pravic, kot so opredeljene v EKČP in v sodni praksi ESČP. Ključna primera, v katerih je ESČP vztrajalo na upoštevanje minimalnih standardov varovanja človekovih pravic, določenih v EKČP, sta zadevi Rehbock in Lukenda.

V prvem je ESČP obsodilo Slovenijo zaradi nečloveškega ravnanja policije pri aretaciji tujca, osumljenega tihotapljenja mamil. Še jasneje se kaže zaostajanje Slovenije za standardi, ki jih je v svoji dolgoletni praksi izoblikovalo ESČP na področju uresničevanja konvencijske določbe o sojenju v razumnem roku. Slovenija si ni prizadevala upoštevati stališč ESČP enako zavzeto, kot se je to zgodilo po objavi odločbe v prvem primeru, zlasti dokler ni prišlo do sprejema sodbe v zadevi Lukenda in številnih drugih obsodb Slovenije, ki so temu primeru sledile. (Grad in dr., 2007, str. 363)

ESČP je poslalo Sloveniji jasno sporočilo, da je treba dosledno spoštovati take temeljne človekove pravice, kot je prepoved nečloveškega in ponižujočega ravnanja (3. člen EKČP) v vseh primerih, tudi v takih primerih, ko je tujec obdolžen, da je tihotapil v državo mamila za prodajo. Odločitev ESČP je opozorila tudi na vprašanje učinkovitega in pravočasnega pravnega sredstva zoper nezakonit odvzem prostosti. Brez pretiravanja lahko trdimo, da je navedena sodba ESČP pomembno prispevala k bolj kritični presoji ravnanja policije, okrepitvi zunanjega nadzora nad njenim delom in utrditvi pravic pripornikov.

Pokazalo pa se je, da Slovenija pri tem ni bila dovolj dosledna in korenita. Na to opozarjata sodba ESČP v zadevi Matko, s katero je bila Slovenija leta 2006 ponovno obsojena za nečloveško ravnanje zaradi policijskega nasilja, in odločba ustavnega sodišča št. Up-555/03, ki ugotavlja, da je bila pritožnikom kršena pravica do učinkovite preiskave okoliščin smrti njunega bližnjega v času, ko je bil pod neposrednim nadzorom policije, ki je zaradi preiskave vdrla v njegovo stanovanje. (Ribičič, 2007, str. 199)

V zvezi s slovenskimi pritožbami je Evropsko sodišče do sedaj izdalo 11 dokumentov, ki jih lahko razdelimo na tri vrste, glede na naravo zatrjevane kršitve:

- pritožbe zaradi prekoračitve razumnega roka sojenja (zadeve Majerič, Belinger, Pančič, Rajković in Tričković). Vsako posebej velja analizirati z vidika stanja v slovenskem sodstvu in sodne prakse Ustavnega sodišča pri presoji razumnega roka.
- pritožba zaradi policijskega nasilja (zadeva Rehbock z dne 28. novembra 2000). Zadeva je v slovenski javnosti dovolj znana in komentirana, zanimiva je zaradi tehtnega delno ločenega mnenja sodnika Zupančiča.
- odločba o delnem sprejemu v obravnavo pritožbe Ljuba Sirca z dne 16. maja 2002, ki je bila že komunicirana Vladi RS v odgovor. Zadeva Sirc v. Slovenija bi lahko postala precedenčna za pravo EKČP in pravno zelo zanimiva zaradi mednarodno-sodne ocene

slovenske denacionalizacijske zakonodaje in na njej temelječega ustavnosodnega prava. Gre za koalizijo med merili za popravo krivic na podlagi domačega civilnega prava, zakona o denacionalizaciji ter med načeli mednarodnega prava glede posegov v lastninsko pravico (1. Člen 1. Protokola EKČP). (Jambrek, 2002)

3.5 EVROPSKA KONVENCIJA O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN

Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je najpomembnejša mednarodna pogodba Sveta Evrope. Določa nabor človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter je ustanovni dokument ESČP. Svet Evrope si z ohranitvijo uspešnega delovanja tega sodišča prizadeva za njeno dolgoročno učinkovitost. V ta namen spodbuja dejavnosti na ravni držav članic Sveta Evrope, predvsem glede vzpostavitve ustreznih in učinkovitih mehanizmov za preverjanje skladnosti zakonodaje in upravnih praks s konvencijo.

Prav tako si prizadeva, da bi vse države članice vzpostavile učinkovita notranja pravna sredstva za odpravo njenih kršitev pred državnimi sodišči ter poskuša vzpostaviti mrežo izobraževanja pravnih strokovnjakov o minimalnih standardih, ki jih postavlja konvencija, da bi se ta bolj izvajala in da bi se zagotovila sodna praksa ESČP, še posebno v ponavljajočih se primerih, ki izvirajo iz istega strukturnega problema v notranji zakonodaji. Osnovni namen pa je omogočil hitro in celovito izvrševanje sodb sodišča, kar nadzira odbor ministrov Sveta Evrope. (Slovenija in SE, 2009, str. 82)

3.5.1 VSEBINA EKČP

»Evropska konvencija o človekovih pravicah je meddržavna pogodba, ki jo lahko podpišejo samo države članice Sveta Evrope. Konvencija, s katero je bilo sodišče ustanovljeno in ki določa njegovo delovanje, vsebuje seznam pravic in jamstev, ki so se jih države zavezale spoštovati.« (Kalčina, 2004, str. 13)

Konvencija je sestavljena iz štirih delov, in sicer: pravice in svoboščine, določbe o Evropskem sodišču za človekove pravice, v tretjem delu so predstavljene druge določbe konvencije, zadnji del pa predstavljajo protokoli, ki spreminjajo ali dopolnjujejo konvencijo. Protokole lahko uvrstimo v dve skupini. Prva skupina so protokoli, ki spreminjajo konvencijo in začnejo veljati šele, ko jih sprejmejo vse države članice Sveta Evrope. V drugo skupino sodijo protokoli, ki konvencijo dopolnjujejo, za začetek veljavnosti pa je potrebna ratifikacija določenega števila držav članic.

»Konvencija določa pravice in svoboščine, ki pripadajo posameznikom, poleg tega pa določa tudi, kaj je pri varovanju le-teh prepovedano. Konvencija zajema le tiste pravice, ki jih lahko posameznik uveljavlja v ustreznih sodnih pravovarstvenih postopkih. Določbe o pravicah lahko razdelimo v tiste, ki vsebujejo splošne določbe o pravicah, določbe, ki zagotavljajo in urejajo absolutne pravice, ki jih v nobenih razmerah ni mogoče omejevati ali razveljaviti,

določbe, ki varujejo človekovo svobodo in varnost, pravice, ki jih mora zagotoviti sodno varstvo, določbe o osebnostnih pravicah in pravice posameznika v odnosu do drugih oziroma do družbene skupnosti« (Perenič, 2002, str. 51).

Drugi del konvencije vsebuje določbe o Evropskem sodišču za človekove pravice, ki je predstavljeno v poglavju 3.

Poleg obsega pravic in svoboščin konvencija vzpostavlja nadzorni mehanizem nad izpolnjevanjem prevzetih obveznosti držav pogodbenic. Predvideva dva tipa pritožb, in sicer pritožbe posameznikov in meddržavne pritožbe. Slednje so bile vložene le nekajkrat. Pravica do individualne pritožbe, ki je danes ena bistvenih značilnosti sistema konvencije, je bila včasih zgolj možnost, ki so jo države pogodbenice svojim državljanom priznavale ali pa ne. Od uveljavitve Protokola št. 11 pa obstaja možnost neposredne posameznikove pritožbe na ESČP, ki jo morajo spoštovati vse države pogodbenice.

3.5.2 PROTOKOLI H KONVENCIJI

Od uveljavitve konvencije leta 1953 je bilo sprejetih štirinajst dodatnih protokolov. Protokoli št. 1, 4, 7, 12 in 13 so k že obstoječim pravicam in svoboščinam dodali nekatere nove, preostali protokoli pa predvidevajo postopkovne ali institucionalne spremembe in so vključeni v konvencijo.

Postopek za obravnavo pritožb je pred uveljavitvijo protokolov vseboval predhodno presojo pritožbe Evropske komisije za človekove pravice, ki je odločala o njeni sprejemljivosti. Kadar je odločila, da pritožba ustreza zahtevam za nadaljnjo obravnavo, je strankam ponudila pomoč pri morebitni sklenitvi prijateljske poravnave. Če do poravnave ni prišlo, je komisija pripravila poročilo, v katerem je navedla dejstva, se izrazila o pravni kvalifikaciji dejanskega stanja in ga nato predložila odboru ministrov Sveta Evrope.

Če je država sprejela obvezno pristojnost ESČP, je imela država pogodbenica oziroma komisija tri meseca časa od dne, ko je poslala poročilo Odboru ministrov, da zadevo predloži v obravnavo sodišču. Če ni bila predložena v obravnavo, je Odbor ministrov odločil o obstoju kršitve konvencije, žrtvi dodelil pravično odškodnino in izvajal nadzor na izvrševanju sodb ESČP. Posamezniki se tako niso imeli možnosti pritoževati neposredno na sodišče do leta 1994, ko je začel veljati Protokol št. 9 h KVČP. Ta je dopolnil konvencijo tako, da je mogoča predložitev primera v obravnavo odboru treh sodnikov, ki presojuje o njegovi sprejemljivosti za obravnavo pred ESČP, brez vključevanja komisije v postopek odločanja.

Zaradi potrebe po zagotovitvi učinkovitega pravnega mehanizma SE za varstvo človekovih pravic je bil 11. maja 1994 sprejet Protokol št. 11, ki je preoblikoval nadzorne mehanizme, vzpostavljene s konvencijo. Veljati je začel 1. novembra 1998. Njegov namen je bila predvsem poenostavitev sistema s skrajšanjem dolgotrajnih postopkov in krepitev pravnega statusa sodnih postopkov. Protokol št. 11 je tako uvedel enotirni sistem enotnega sodišča za človekove pravice in razpustil komisijo. Kljub spremembam se je zaradi naraščajočega števila

pritožb izkazal za premalo učinkovitega. V ta namen je bil 13. maja 2004 sprejet Protokol št. 14, ki predvideva uvedbo institucionalnih in postopkovnih sprememb v delovanju ESČP, z glavnim namenom povečati sposobnost sodišča za spopadanje z očitno nesprejemljivimi pritožbami, pa tudi s sprejemljivimi pritožbami, ki bi se lahko reševale po ustaljeni sodni praksi.

Države so se zavezale, da bodo Protokol št. 14 ratificirale v dveh letih. V Republiki Sloveniji se je to zgodilo 29. junija 2005. Za njegovo veljavo je potrebno, da ga ratificirajo vse države pogodbenice konvencije. Vse države članice SE so to naredile do leta 2006, razen Ruske federacije, ki ga je ratificirala 18. februarja 2010 in tako je s 1. junijem 2010 začel veljati Protokol št. 14. k EKČP. (Slovenija in SE, 2009, str. 101)

Protokoli, ki so dopolnjevali EKČP so vnesli še varstvo lastnine, pravico do izobrazbe, do svobodnih volitev, opredelili so svobodo gibanja, prepovedali izgon državljanov ter kolektivni izgon tujcev, ukinili smrtno kazen, določili pravico do pritožbe v kazenskih zadevah ter pravico do odškodnine v primeru sodne zmote, vpeljali prepoved ponovnega sojenja za isto kaznivo dejanje, določili enakost zakoncev, splošno prepoved diskriminacije. (Perenič, 2002, str. 52)

3.5.3 PROTOKOL ŠT. 14

Postopek reforme ESČP se je začel na 114. zasedanju Odbora ministrov, na katerem je bil sprejet Protokol št. 14. Ta spreminja nadzorni mehanizem konvencije tako, da se osredotoča predvsem na preprečevanje kršitev na državni ravni, s povečanjem učinkovitosti državnih sodnih sistemov, s hitrim in učinkovitim izbiranjem pritožb pa povečuje zmožnost ESČP, da obravnava pomembne in prelomne primere, katerih izvajanje bi postalo obvezno za vse države pogodbenice konvencije.

»Glavne novosti Protokola št. 14. so:

- drugačna obravnava očitno nesprejemljivih pritožb, za izločitev katerih je namesto odbora treh sodnikov pristojen sodnik posameznik ob pomoči (nesodnih) poročevalcev, če te ne zahtevajo dodatne presoje. Namen takšne ureditve je povečal zmožnost filtriranja ESČP v zvezi z brezupnimi pritožbami, ki sestavljajo kar 90 odstotkov vseh pritožb;
- drugačen postopek obravnave ponavljajočih se primerov, ki jih za nesprejemljive lahko razglasi odbor treh sodnikov, v poenostavljenem in skrajšanem postopku namesto sedanjega senata sedmih. Ta možnost se odboru zaupa le, če gre za pritožbe z vrste primerov, ki izvirajo iz iste strukturalne napake na državni ravni;
- uvedba novega merila sprejemljivosti pritožbe. Za povečanje prožnosti ESČP protokol uvaja novo merilo sprejemljivosti (poleg že obstoječih zahtev po izčrpanju notranjih pravnih sredstev in šestmesečnega roka za vložitev pritožbe pri ESČP po dokončni odločitvi domačega sodišča), ki sodišču dopušča, da razglasi za nesprejemljivo

pritožbo pritožnika, če se ta zaradi ravnanja države ni znašel v znatno bolj neugodnem položaju.« (Slovenija in SE, 2009, str. 103)

3.5.4 NASTANEK IN POMEN EVROPSKE KONVENCIJE O ČLOVEKOVIH PRAVICAH

Po drugi svetovni vojni, v kateri je prišlo do izredno razširjenih, sistematičnih in grobih kršitev človekovih in manjšinskih pravic, je Svet Evrope s sprejemom Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki je bila sprejeta 4. novembra 1950, odprl nov list v zgodovinskem razvoju evropske celine. Ta je danes ravno po zaslugi Sveta Evrope tisti del sveta, ki je storil največ za uveljavljanje višjih, mednarodno, na evropski ravni določenih standardov varstva človekovih pravic in svoboščin.

Varstvo človekovih pravic in svoboščin je tisto področje delovanja Sveta Evrope, na katerem je najbolj uspešen in na katerem je njegova prihodnja vloga najbolj nesporna in perspektivna. Ne le, da je bil uresničen prvi cilj, potrebno je namreč preprečiti, da bi se lahko ponovile grozote druge svetovne vojne. Pokazalo se je tudi, da so človekove pravice in svoboščine tisti najpomembnejši skupni temelj, na podlagi katerega je mogoče preseči evropske delitve, ki so bile v obliki hladne vojne najbolj izrazite ravno v času sprejema EKČP. (Ribičič, 2007, str. 109)

V Republiki Sloveniji je Konvencija stopila v veljavo 28. junija 1994, zato sta Evropska komisija za človekove pravice in Sodišče za človekove pravice razvila že nekaj prakse, ki odgovarja na nekatera temeljna vprašanja v zvezi z razmerjem med slovenskim pravnim redom in omenjenimi organi.

EKČP v vseh državah članicah Sveta Evrope nima enakega pravnega položaja in moči. Povsod predstavlja zavezujoče notranjo pravo; vse države so se namreč zavezale, da bodo na svojem ozemlju zagotovile spoštovanje pravic in svoboščin, določenih z EKČP. Razlike so v načinu zagotavljanja te obveznosti, pa tudi v tem, kakšen pravni položaj priznavajo EKČP. Tako ima EKČP moč ustave v Avstriji, moč zakona v Nemčiji ter položaj pod ustavo in nad zakoni v Franciji in v Sloveniji.

Sodobnih ustav si brez kataloga človekovih pravic in svoboščin ne moremo predstavljati, čeprav se je v preteklosti večkrat zgodilo, da so bile v nacionalne ustave vnesene s časovnim zamikom, naknadno, naprimer v ZDA, v nekaterih državah pa so do današnjega časa ostale formalno izven ustavnega besedila. Po zaslugi EKČP je danes v Evropi ravno obratno. Živ, delujoč in razvijajoč se sistem varstva človekovih pravic in svoboščin se v Evropi uveljavlja že desetletja.

Posebnost EKČP v primerjavi z drugimi instrumenti o varstvu človekovih pravic in svoboščin na svetovni ali regionalni mednarodni ravni, je tudi v tem, da gre za živ, razvijajoč se organizem. Tega značaja ne dajejo EKČP toliko njegove spremembe s protokoli, čeprav so z njimi tudi širili krog varovanih pravic in svoboščin, obseg njihovega varstva in pristojnosti

Evropskega sodišča za človekove pravice. Veliko hitreje se EKČP razvija s pomočjo vsakodnevne sodne prakse ESČP, ki s svojimi sodbami razlaga določbe EKČP.

Po zaslugi EKČP je evropsko povezovanje veliko bolj utemeljeno na skupnih prizadevanjih za doseganje višje ravni varstva človekovih pravic, kot to velja za povezovanje afriških držav, ki bolj poudarjajo samoodločbo narodov in suverenost nacionalnih držav, ali za povezovanje na kakšni drugi celini. Eden od ilustrativnih znakov te razlike je, da se v Evropi smrtna kazen več ne predpisuje, ne izreka in ne izvršuje. Človekovo dostojanstvo ima večjo načelno in praktično težo. Jamstva za obdolžence se širše uveljavljajo. Posegi v zasebnost so strožje omejeni. Osebni podatki so boljše zaščiteni. Diskriminacija pa je redkejša kot na drugih kontinentih. (Ribičič, 2007, str. 111)

3.5.5 EVROPSKA SOCIALNA LISTINA

Med splošne instrumente Sveta Evrope poleg EKČP spada tudi Evropska socialna listina. Listina dopolnjuje EKČP in je za zdaj edini evropski mednarodnopravni instrument, ki na splošni ravni zagotavlja uresničevanje razmeroma širokega in celovitega nabora socialnih in ekonomskih pravic. Listina zadeva skoraj vse, kar Evropa danes pojmuje kot socialne pravice, od stanovanjskih vprašanj zdravja, izobrazbe, zaposlovanja do pravnega in socialnega varstva, gibanja oseb in nediskriminacije.

Njena posebnost je, da je bila prvi mednarodni instrument, ki je izrecno priznal določene socialne pravice, kot sta pravica do stavke (4. odst. 6. čl.) in pravica do varstva dostojanstva pri delu (26. čl.). (Slovenija in SE, 2009, str. 66)

4 RAZMERJE MED USTAVNIM SODIŠČEM RS IN ESČP

4.1 SLOVENIJA V EVROPSKI UNIJI

Z vključitvijo v Evropsko unijo in prevzemom evropskega pravnega reda so se ustavna sodišča znašla v povsem novi situaciji – soočena so s sistemom pravnih norm, ki imajo v razmerju do domačih predpisov poseben položaj. S prenosom izvrševanja dela svojih suverenih pravic na Evropsko unijo so države članice priznale supremacijo evropskega pravnega reda nad domačim. Norm evropskega prava ni mogoče uvrstiti v hierarhijo pravnih norm, imajo naddržavni in v nekem smislu celo nadustavni značaj.

Učinkovito delovanje vseh treh pravnih sistemov: nacionalnih, prava Evropske skupnosti in sistema varstva človekovih pravic v okviru Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic je mogoče zagotoviti samo s sodelovanjem med ustavnimi sodišči držav članic in obema evropskima sodiščema.

Ustavne spremembe, ki so nastale zaradi vstopa Slovenije v Evropsko unijo, so vendarle, z ustavnopravnega vidika, omogočile korektno vključevanje Slovenije v Evropsko unijo. Največji pomen imata dve sprejeti spremembi. Prva ugotavlja, da se pravo mednarodnih organizacij v Sloveniji uporablja v skladu s pravno ureditvijo teh organizacij, kar omogoča neposredno uporabo in primat prava Evropske unije. Druga govori o motivih vključevanja Slovenije v mednarodne organizacije (spoštovanje človekovih pravic, demokracije in načel pravne države) in po oceni ustavnopravnih strokovnjakov omogoča Ustavnemu sodišču, da bi v posameznih izjemnih primerih lahko posredovalo, če bi bile te vrednote s pravom Evropske unije kakorkoli ogrožene. (Mavčič, 2004, str. 120)

Dosedanja praksa Ustavnega sodišča glede zadev, pri katerih je prihajalo v stik z judikaturou tujih sodišč, mednarodnim pravom nasploh in evropskim pravom človekovih pravic posebej, kaže, da se je njegova usposobljenost za uspešno delovanje na tem področju gradila postopoma, od konkretnega primera do primera. Judikatura s tega področja je za Ustavno sodišče tako mlade države, kot je Slovenija, zavidljivo obsežna in konsistentna, kar še posebej velja za uporabo EKČP in judikature ESČP. Analiza te judikature kaže, da je Ustavno sodišče vsebinsko, organizacijsko in kadrovsko zrelo postopoma, saj se pravi primeri formalnega omejevanja EKČP kot noč in dan razlikujejo od odločb iz zadnjega časa, ki izhajajo od kompleksne analize določb EKČP in judikature ESČP ter od izdelanih kriterijev o medsebojnem učinkovanju le-teh in Ustave. To se je že pozitivno odrazilo tudi pri obravnavi prvih primerov, ki se dotikajo prava Evropske unije.

Po drugi strani je zaradi kompleksnosti, obsega, razvejanosti, težke preglednosti in drugih posebnosti prava Evropske unije, vloga Ustavnega sodišča po vstopu v Evropsko unijo

nedvomno bolj zapletena in zahtevna, kot je bila v razmerju do prava Sveta Evrope. Poleg tega seveda izhajajo za države članice iz prava EU bistveno drugačne obveznosti, kot to velja za pravo Sveta Evrope.

Toda Ustavno sodišče Republike Slovenije in ustavna sodišča vseh drugih novih članic Evropske Unije se pri uveljavljanju te svoje nove vloge lahko neposredno naslonijo na bogate izkušnje preostalih držav članic. Ne samo pri vprašanju, kako se organizacijsko in kadrovske usposobiti za delovanje v novih pogojih, temveč tudi pri obravnavi posameznega konkretnega primera. Zelo malo je namreč verjetno, da bi se sporna vprašanja v zvezi z uveljavljanjem katere koli norme prava EU znašla samo pred ustavnim sodiščem ene od držav članic, temveč se bodo hkrati pojavljala v različnih delih EU.

Razmerje med pravnimi redi držav članic in pravnim redom Evropske unije je podvrženo trem temeljnim pravnim načelom: načelu avtonomnosti, načelu primarnosti (supremacije) in načelu neposredne učinkovitosti. Vsa tri načela opredeljujejo položaj evropskega pravnega reda, glede na nacionalne pravne sisteme. S temi načeli so definirana podobna razmerja, kot veljajo v federativnih državah med zveznim pravom in pravnimi redi federalnih enot. V Sloveniji to pomeni, da je t.i. unijsko pravo podvrženo režimu iz 8. člena Slovenske ustave, ki določa, da morajo biti zakoni in drugi predpisi v skladu z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo, ter da se ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe uporabljajo neposredno. Pravni učinki unijskega prava, predvsem za posameznike, so odvisni od ustavnih sistemov držav članic, skupnostno pravo pa samo sebi določa pravne učinke in ni odvisno od nacionalnih pravnih redov. (Grad in dr., 2007. Str. 77)

4.2 ODNOS MED SODIŠČEM EVROPSKIH SKUPNOSTI IN ESČP

Odnos med EKČP in skupnostnim pravom je postal središče pozornosti leta 1999, in sicer zaradi političnih predlogov v Evropskem svetu, da naj se pripravi Listina temeljnih pravic EU. Rosas tako naprimer odnos med Sodiščem Evropskih skupnosti in ESČP opisuje kot odnos postopnega približevanja v petih časovnih fazah:

- temeljne človekove pravice so zunaj pristojnosti Sodišča Evropskih skupnosti,
- temeljne človekove pravice so del splošnih načel skupnostnega prava (od l. 1969),
- izrecno sklicevanje na EKČP (od l. 1974/75),
- priznanje posebnega pomena EKČP (od l. 1989),
- sklicevanje na posamezne sodbe ESČP (od sredine 90-tih let prejšnjega stoletja).

Sodišče Evropskih skupnosti pa je v zadnjem času pokazalo tudi pripravljenost prilagoditi svoje sodbe razvoju, do katerega je prišlo v okviru ESČP. Težko je govoriti o konfliktu med sodno prakso Sodišča Evropskih skupnosti in ESČP, pač pa moramo vsaj na podlagi dosedanjega razvoja pritrditi tistim avtorjem, ki govorijo bolj o harmoniji kot o konfliktu med obema sodiščema. Rosas opozarja, da v odnosu med sodiščema gre za pristen dialog, saj se ESČP srečuje s skupnostnim pravom vsaj v štirih različnih situacijah:

- ESČP se lahko opre na rešitve skupnostnega prava in sodno prakso Sodišča Evropskih skupnosti, kot na posredno podporo določeni razlagi EKČP,
- ESČP je lahko soočeno z določenimi posebnostmi sistema EU (kot je npr. mehanizem predhodnih vprašanj) in njihovimi možnimi posledicami za postopke v Strasbourgu,
- včasih kršitve skupnostnega prava lahko predstavljajo dejavnik pri ugotavljanju ali je prišlo do kršitve EKČP,
- ESČP se lahko znajde v situaciji, ko mora presojeti, ali in v kolikšni meri, so države članice EU lahko odgovorne za dejanja ali opustitve institucij EU oziroma za njihova lastna dejanja in opustitve pri implementaciji pravnega reda EU.

Glede pristopa EU k EKČP pa je bil sprejet tudi poseben protokol, ki vsebuje določbe za ohranitev posebnih značilnosti EU in njenega prava v sporazumu o pristopu EU k EKČP. (Sancin, 2010, str. 271–274)¹

4.3 USTAVNO SODIŠČE RS IN ESČP

Najpomembnejše z vidika prihodnje vloge Ustavnega sodišča je bilo upoštevanje Evropske konvencije o človekovih pravicah in judikature Evropskega sodišča za človekove pravice pri reševanju posameznih sporov, pa naj gre za ustavne pritožbe ali presojo ustavnosti predpisov. ESČP deluje po načelu subsidiarnosti, nanj se lahko prizadeti obrnejo potem, ko so v državi, ki jo tožijo, izkoristili predpisane pravne poti. Upoštevati moramo, da je Svet Evrope razvil učinkovit sistem varstva človekovih pravic.

Minimalni standardi varstva človekovih pravic, ki jih v svoji judikaturi določa ESČP, so zavezujoči za vse države članice Sveta Evrope. Te bolj ali manj redno plačujejo zneske, ki jih v svojih določbah določi ESČP kot pravično zadoščanje oškodovancem za kršitev pravic, določenih z EKČP in kot stroške postopka. V nasprotnem primeru jim grozijo kritika in eventualne sankcije Sveta Evrope. V nekaterih državah, tudi v Sloveniji, lahko pride do obnove kazenskih postopkov, za katere je ESČP ugotovilo kršitve človekovih pravic, odločitve pa se upoštevajo tudi pri izrekanju ukrepov milosti. Kljub temu ne gre precenjevati možnosti, ki jih ima ESČP pri uveljavljanju človekovih pravic, saj ne more samo nadomestiti slabosti, ki jih na tem področju imajo sodni sistemi v državah članicah.

Slovenija ima z odločitvami ESČP že nekaj bolečih izkušenj. To se posebej nanaša na obsodbo Slovenije iz novembra 2000 zaradi nečloveškega ravnanja policije, ki je pri aretaciji poškodovala nemškega državljanca Rehbocka (Rehbock v. Slovenija, App. No. 29462/95), ki

¹ Rosas, A.: With a Little Help from M Friends: International Case-Law as a Source of Reference for the EU Courts, The Global Community Yearbook of International Law and Jurisprudence, Oceana Publications, A Division of Oxford University Press, Inc., Vol. 1, 2005, str. 213-214.

je vstopil na njeno ozemlje zaradi prodaje mamil. V zadnjem času pa grozi Sloveniji obsodba v številnih primerih kršitev določbe EKČP, ki se nanaša na sojenje v razumnem roku. Doslej še ni bila sprejeta odločitev ESČP, ki bi neposredno očitala Ustavnemu sodišču Slovenije kršitev človekovih pravic, zapisanih v EKČP, temveč se je odločitev vedno nanašala na sodbe rednih sodišč.

EKČP je bila do leta 2006 neposredno citirana v več kot 575 odločitvah Ustavnega sodišča, v približno 100 primerih pa se je ustavno sodišče v obrazložitvi neposredno sklicevalo na judikaturu (sodno prakso) ESČP. Takšno sklicevanje zasledimo tudi v več ločenih mnenjih ustavnih sodnikov. Upoštevati velja tudi, da se večkrat zgodi, da strokovna gradiva (poročila, ki jih pripravljajo svetovalci ustavnega sodišča), ki so podlaga za odločanje Ustavnega sodišča, vsebujejo pregled prakse ESČP, ne da bi se to vedno neposredno omenilo v besedilu odločitev.

»Od ratifikacije EKČP leta 1994 se sklicevanje na to konvencijo in judikaturu Evropske komisije za človekove pravice in ESČP stalno krepi, tako da v zadnjih letih skoraj ni pomembnejše odločitve, ki ne bi izhajala tudi iz analize odločb ESČP. Pri tem se je ustavno sodišče sklicevalo na EKČP in judikaturu ESČP tudi v primerih, ko ju pritožniki v svojih vlogah niso omenjali.« (Ribičič, 2007, str. 202)

4.4 PRESOJA USTAVNIH PRITOŽB

Ustavno sodišče se seveda ne omejuje na primere, pri katerih je ESČP odločalo na podlagi vlog iz Slovenije, čeprav slednjim posveča posebno pozornost. Razumljivo je, da si ustavno sodišče pri svoji presoji mora odgovoriti na vprašanje, ali bi bil lahko ustavni pritožnik uspešen pred ESČP. Če je odgovor na to vprašanje pritrdilen, bo Ustavno sodišče moralo ugoditi ustavni pritožbi, saj je EKČP v Sloveniji zavezujoč pravni akt, nadrejen nacionalni zakonodaji, povsem nesporno pa je tudi, da ima glede razlage EKČP odločilno besedo ESČP. Ta razlaga sicer za ustavno sodišče ni formalno zavezujoča, realno pa jo mora upoštevati pri obravnavi podobnih poznejših primerov, če ne želi tvegati obsodbe Slovenije pred ESČP.

V zadnjih letih se ustavni pritožniki vse pogosteje sklicujejo ne le na ustavne določbe, temveč tudi na določbe EKČP, manj pogosto pa tudi na odločitve ESČP, v njihovemu podobnih primerih. Ustavno sodišče ravna pri presoji ustavnih pritožb v razmerju do EKČP in judikature ESČP različno, in sicer glede na vsebinsko razmerje med EKČP in Ustavo pri urejanju posameznih ustavnih pravic. Kadar sta določbi Ustave in EKČP glede posamezne pravice enaki, uporablja Ustavno sodišče predvsem Ustavo in le v redkih primerih vzporedno obravnava kršitev Ustave in EKČP. V nekaj primerih je Ustavno sodišče izrecno zapisalo, da v takem primeru EKČP ne more biti kršena, če je ugotovilo, da ni podana kršitev ustave.

Na Ustavo se sklicuje Ustavno sodišče tudi takrat, kadar je v Ustavi zagotovljena višja raven varstva posamezne pravice, kot v EKČP. V primeru, ko je EKČP zahtevnejša od Ustave oziroma je višja raven varstva pravic zagotovljena v judikaturi ESČP, se Ustavno sodišče sklicuje na EKČP in odločbe ESČP.

Pregled vseh odločitev, v katerih se je Ustavno sodišče sklicevalo na EKČP in na judikaturu ESČP, pokaže, da se je to najpogosteje zgodilo glede kršitve naslednjih pravic (navedene so po vrstnem redu glede na pogostnost citiranja):

- pripor in druge oblike omejevanja prostosti,
- sojenje v razumnem roku,
- pravica do poštenega sojenja,
- pravica do zasliševanja prič in izvajanja dokazov,
- pravica do pribežališča in ekstradicija,
- nečloveško ravnanje,
- pravica do družinskega življenja in pravice otrok,
- verska svoboda,
- nepristranskost in izločitev sodnika,
- načelo kontradiktornosti in načelo enakosti orožij,
- izbira zagovornika,
- pravica do sodnega varstva (dostop do sodišča),
- položaj sodnikov za prekrške,
- pravica do učinkovitega pravnega sredstva,
- razpis javne obravnave,
- privilegij zoper samoobtožbo,
- domneva nedolžnosti,
- varstvo osebnih podatkov,
- sindikalna svoboda,
- stanovanjska pravica,
- pravica do varstva lastnine ...

(Ribičič, 2007, str. 203–205).

4.5 VPLIV ODLOČITEV ESČP NA ODLOČANJE USTAVNEGA SODIŠČA

Evropski sistem varstva človekovih pravic ne more biti uspešen, če nacionalna sodišča ne prevzemajo vloge, ki jim je zaupana po konvenciji. Iz številnih odločitev Ustavnega sodišča je razvidno, da se Ustavno sodišče te svoje vloge zaveda. V številnih zadevah, v katerih so stranke v ustavni pritožbi izrecno zatrjevale kršitve konvencijskih pravic, ki so vsebovane tudi v ustavi, je Ustavno sodišče opravilo presojo z vidika ustrezne ustavne pravice in pri tem upoštevalo standarde, ki jih je uveljavilo ESČP. V nekaterih primerih je dalo ustavno sodišče posamezni pravici širšo vsebino, kot določa ustava ter se pri tem sklicevalo na prakso ESČP. Iz številnih odločitev Ustavnega sodišča pa je razvidno, da je poznalo prakso ESČP in da jo je pri odločanju tudi upoštevalo, čeprav se nanjo ni izrecno sklicevalo.

Upoštevati pa je treba, da EKČP zagotavlja zgolj minimalne standarde varstva človekovih pravic. V 53. členu določa, da nobene njene določbe ni mogoče razlagati kot omejitev ali odpravo katerekoli človekove pravice ali temeljne svoboščine, ki jih je mogoče uveljaviti po zakonih katerekoli države članice ali po sporazumih, katerih pogodbenica je. Ali drugače

povedano: kadar je vsebina neke človekove pravice, kot izhaja iz EKČP in prakse ESČP, širša od opredelitve v Ustavi, jo je treba v skladu s petim odstavkom 15. člena Ustave in prakso ESČP razlagati v širšem pomenu. Nasprotno pa se v primeru, ko iz odločitev ESČP izhaja restriktiven pristop, na njegovo prakso ne bi smeli sklicevati kot na argument za zožujočo razlago človekovih pravic, ki jim Ustava priznava širše varstvo kot EKČP. (Wedam Lukić, 2010, str. 1039)

Tradicionalna vprašanja razmerja med mednarodnim in domačim pravom se osredotočajo na problem inkorporacije – vključitve, Evropske konvencije za človekove pravice v slovensko pravo. Slovenija spada med tiste države, v katerih ima konvencija višji status kot navadni zakoni in nižjega od ustave. (Jambrek, 2002, str. 330)

Kljub temu, da ima Konvencija v avstrijskem pravnem redu status ustavne norme, je avstrijsko ustavno sodišče naprimer šele v zadnjih desetih letih začelo uporabljati ustavne pravice, se pravi tudi konvencijske, ki se deloma prekrivajo, deloma pa presegajo pravice iz zvezne in deželnih ustav.

V Nemčiji velja Konvencija na ravni enostavnega zveznega zakona, ustavne pritožbe torej pred nemškim ustavnim sodiščem ni mogoče opirati na njene norme. Obstajajo le poskusi, da bi Konvenciji posredno priznali status ustavne norme. Nemško ustavno sodišče upošteva konvencijske pravice pri razlagi nacionalnih temeljnih pravic, vendar ne v smislu zavezujoče interpretacije.

Ne glede na takšno ali drugačno raven določil Evropske konvencije o človekovih pravicah v slovenskem notranjem pravu, pa je očitno, da mora ustavno sodišče in vse slovensko sodstvo zagotavljati skladnost posamičnih aktov s konvencijskimi normami ter da konvencijske norme pravno veljavno dopolnjujejo in dograjujejo ustavne norme, tako da se v Sloveniji oblikuje celovit sistem gotovih formul za razlago temeljnih pravic.

Tudi ni sporno, da je judikatura Evropskega sodišča neposredno uporabna pri odločanju ustavnega in drugih sodišč v RS in da se pravne podlage odločanja sodišča v Strasbourgu in slovenskega ustavnega ter rednega sodstva prekrivajo.

»Konkretni primer, ko je slovensko ustavno sodišče upoštevalo evropske norme varovanja pravic je npr. v zadevi Franca Kozarja iz Slovenj Gradca, ki je dal pobudo za oceno ustavnosti 1. ods. 85. čl. Zakona o zdravstveni dejavnosti in 1. ods. 3. čl. Statuta Zdravniške zbornice Slovenije (U-I-48/92), ko se je ustavno sodišče v obrazložitvi zavrnitve pobude oprlo na Case of Le Compte, Van Leuven and De Meyere Evropskega sodišča, ki je razsodilo, da obvezno združevanje v zdravniško zbornico ne pomeni omejevanja pravice, zavarovane z 11. čl. Konvencije, in torej tudi ne ustavne svoboščine iz 42. čl. slovenske ustave – vsakdo ima pravico, da se svobodno združuje z drugimi.« (Jambrek, 2002, str. 333)

V vsakem primeru pa je judikatura Evropskega sodišča v neposredno in veliko pomoč nacionalnemu zakonodajalcu ter sodstvu. Včasih so standardi Konvencije na višjem, včasih

na nižjem nivoju, bolj ali manj ugodni s stališča posameznega državljana določene države. Na splošno pa je naloga Evropskega sodišča, da razsoja o primernem ravnotežju in razmerju med konvencijskimi pravicami posameznika na eni strani in javnim interesom države na drugi strani. Se pravi, da vedno znova ocenjuje, kakšne meje naj si postavlja nacionalna oblast pri izvrševanju in omejevanju pravic ter kakšne so meje interpretacije nujnih omejitev človekovih pravic v demokratični družbi.

Pravo Konvencije ne ustvarja le obveznosti za države, ampak tudi pravice posameznikov; torej ustvarja nov pravni sistem, ki naj postopoma nadomesti domače pravo držav s skupnim evropskim pravom. Vsakdo, katerega pravice in svoboščine, zajamčene s Konvencijo, so kršene, ima pravico do učinkovitih pravnih sredstev pred domačimi oblastmi, to pa pomeni, da naj bi se Konvencija uporabljala v domačem pravu direktno, da naj bi domača sodišča sodila tudi po pravu Konvencije. To se v praksi ne dogaja pogosto, veliko pomembnejša je pravica individualne pritožbe in priznavanje obvezne jurisdikcije strasbourškega sodišča. (Jambrek, 2002, str. 351)

Slovenska ustava je v tem pogledu jasna, in sicer so zakoni in drugi predpisi v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo. Ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno, to določa Ustava. O skladnosti zakonov in drugih predpisov z ratificiranimi mednarodnimi pogodbami in splošnimi načeli mednarodnega prava pa odloča Ustavno sodišče. (160. člen Ustave RS)

4.6 RAZMERJE MED USTAVO REPUBLIKE SLOVENIJE IN EVROPSKO KONVENCIJO O ČLOVEKOVIH PRAVICAH

Ustanovitev samostojne RS je pomenila tudi nov sistem. Ta omogoča dejansko uresničevanje prej zgolj zapisanih človekovih pravic. To uresničevanje je tudi del Ustave RS, katera v svojem drugem delu ponuja Katalog človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Le-te so v Ustavi RS bolj razčlenjene kot v EKČP oz. vključujejo precej širši krog pravic, saj obsegajo kar enainpetdeset členov, medtem ko v EKČP obsegajo le sedemnajst členov. Status ustavno varovanih pravic uživajo tudi posamezne pravice, katere so urejene zunaj drugega poglavja. Tu gre omeniti tretje poglavje Ustave, ki nosi naslov Gospodarska in socialna razmerja in naprimer pravico do zdravega življenjskega okolja, pravico do svobodne gospodarske pobude, pa tudi pravice, ki jih najdemo v drugih poglavjih. Naprimer pravico do zakonodajnega referendumu, ki se nahaja v četrtem poglavju in še druge. (Testen, 2002, str. 197–204)

»Nobene človekove pravice ali temeljne svoboščine, urejene v pravnih aktih, ki veljajo v Sloveniji, ni dopustno omejevati z izgovorom, da je ta ustava ne priznava ali da jo priznava v manjši meri.« Ta določba se je doslej med drugim našla tudi na EKČP, po njenem sprejemu in uveljavitvi pa bo veljala tudi za Ustavo za Evropo in v njej zapisane temeljne človekove

pravice in svoboščine. Slednja trditev dokazuje, kakšno je razmerje med slovensko ustavo in EKČP. Ustava zagotavlja le minimum varstva človekovih pravic. Če katerakoli določba v kateremkoli pravnem aktu, ki velja v Sloveniji, določa širše področje varovanja posamezne človekove pravice ali vsebuje človekove pravice, ki je ustava ne pozna, je treba posamezniku priznati človekovo pravico v tem širšem obsegu. (Ribičič, 2007, str. 229)

Podobno določbo vsebuje tudi 53. člen EKČP. Ta pod naslovom Varstvo obstoječih človekovih pravic določa, da nobene določbe te Konvencije ni mogoče razlagati kot omejitev ali odpravo katerekoli človekove pravice ali temeljne svoboščine, ki jih je mogoče uveljaviti po zakonih katerekoli visoke pogodbenne stranke ali po sporazumih, v katerih nastopa kot pogodbenica. Ta določba EKČP kaže na komplementaren značaj Konvencije in se v teoriji skupaj s 1. in 13. členom ter prvim odstavkom 35. člena EKČP navaja kot element njene subsidiarnosti. Namen te določbe je, da se ohranijo morebiti močnejša jamstva človekovih pravic, ki jih zagotavljajo nacionalni pravni redi, kajti podpisnice niso želele domačih jamstev nadomestiti s konvencijskimi. (Testen, 2002, str. 24)

Po zaslugi navedene ustavne določbe so v Sloveniji zavezujoči tudi tisti deli mednarodnih pogodb, ki niso v skladu z Ustavo, pod pogojem, da zagotavljajo višjo raven varstva človekovih pravic. Citirana določba Ustave zmanjšuje potrebo po spremembah določb, ki se nanašajo na človekove pravice, pri čemer pa ne gre podcenjevati dejanskega spreminjanja Ustave, ki se vsakodnevno dogaja. Gre za razlago, konkretizacijo in dograjevanje ustavne ureditve človekovih pravic, predvsem s sprejemanjem zakonov in izdajanjem odločb Ustavnega sodišča. (Ribičič, 2007, str. 229)

4.6.1 TEMELJNA PROCESNA JAMSTVA

S tem, ko so se države zavezale, da bodo na svojem ozemlju zagotavljale človekove pravice in temeljne svoboščine, ki jih določa Konvencija ter da bodo izvrševale odločitve ESČP, so prevzele tudi obveznosti, da bodo njihova sodišča pri razlagi vsebine posameznih pravic upoštevala prakso ESČP.

Po prvem odstavku 6. člena EKČP ima vsakdo pravico, da o njegovih civilnih pravicah in obveznosti ali kakršnihkoli kazenskih obtožbah zoper njega pravično in javno ter v razumnem roku odloča neodvisno in nepristransko z zakonom ustanovljeno sodišče. Ustava zagotavlja vsebinsko enaka procesna jamstva v 22. členu (enako varstvo pravic), 23. členu (pravica do sodnega varstva) in 24. členu (javnost sojenja).

Merila za presojo, ali je v konkretnem primeru kršena pravica do enakega varstva pravic oziroma pravica do poštenega sojenja v civilnem sodnem postopku, je ustavno sodišče v skladu s prakso ESČP postavilo v odločbi Up-39/95 z dne 16. 1. 1997, ne da bi se izrecno sklicevalo na njegove odločitve. Enako je ravnalo tudi v nekaterih primerih, ko je šlo za vprašanje, ali je bila posamezniku kršena pravica do dostopa do sodišča.

Na prakso ESČP (konkretno na odločbi Kutíć proti Hrvaški in Aćimović proti Hrvaški) pa se je Ustavno sodišče izrecno sklicevalo v odločbi Up-1857/07, U-I-161/07 z dne 3. 12. 2009, s katero je razveljavilo 23. člen Zakona o Skladu RS za nasledstvo in visokem predstavniku RS za nasledstvo (Ur.l. RS, št. 29/06). Tako kot v predhodnih odločbah (U-I-195/99 z dne 12. 12. 2002 in Up-76-/03, U-I-288/04 z dne 17. 3. 2005), ki sta se nanašali na vsebinsko enako ureditev, je ustavno sodišče ugotovilo, da pomeni dolgotrajna prekinitev sodnih in izvršilnih postopkov nedopusten poseg v pravico do sodnega varstva, saj je zaradi nje ta pravica izvotljena. Po drugi strani pa je pri odločanju o tem, ali je prišlo do te kršitve zaradi zavrženja tožbe proti tuji državi, ki se je sklicevala na imuniteto, Ustavno sodišče je, s sklicevanjem na odločitev ESČP v zadevi Waite in Kennedy proti Nemčiji, očitke o nedopustnem posegu v pravico do dostopa do sodišča zavrnilo. (Wedam Lukić, 2010, str. 1041)

4.6.2 TEMELJNA PROCESNA JAMSTVA V KAZENSKEM POSTOPKU

EKČP poleg pravic iz prvega odstavka 6. člena, ki se nanašajo na vse sodne postopke, določa posebne pravice, ki veljajo v kazenskem postopku:

- načelo nedolžnosti (člen 6/2),
- temeljna procesna jamstva v kazenskem postopku (člen 6/3),
- načelo zakonitosti (7. člen EKČP).

Poleg tega Protokol št. 7 zagotavlja pravico do pritožbe v kazenskem postopku (2. člen), pravico do odškodnine neupravičeno obsojenim (3. člen) in prepoved dvakratnega sojenja (4. člen). Ustava ureja domnevo nedolžnosti v 27. členu, načelo zakonitosti v kazenskem postopku v 28. členu, pravna jamstva v kazenskem postopku v 29. členu, pravico do rehabilitacije in odškodnine neupravičeno obsojenim v 30. členu in prepoved ponovnega sojenja v 31. členu. Po 25. členu Ustave je pravica do pritožbe, zagotovljena v vseh postopkih, v katerih se odloča o pravicah, dolžnostih in pravnih interesih posameznika.

Ustavno sodišče se je v številnih odločitvah sklicevalo na stališča, ki jih je glede temeljnih procesnih jamstev v kazenskem postopku sprejelo ESČP. V odločbi Up-518/03 z dne 19. 1. 2006 pa je Ustavno sodišče ugotovilo kršitev pravice do obrambe neposredno na podlagi EKČP. Ta v tretjem odstavku 6. člena obdolžencu med drugim zagotavlja pravico do zaslišanja obremenilnih prič, medtem ko Ustava v 29. členu te pravice izrecno ne določa.

4.6.3 PRAVICA DO OSEBNE SVOBODE

Pravica do osebne svobode je ena tistih vrednot, ki jim ESČP in Ustavno sodišče pripisujeta največji pomen. Medtem ko EKČP v prvem odstavku 5. člena podrobneje našteva primere, v katerih je pod določenimi pogoji to pravico dopustno omejiti, vsebuje Ustava v drugem odstavku 19. člena zgolj splošno določbo, po kateri se nikomur ne sme vzeti prostosti, razen v primerih, določenih z zakonom v 20. členu. Nato Ustava (natančneje kot EKČP v tretjem odstavku 5. člena) določa pogoje za odreditev pripora.

Ustavno sodišče se je ukvarjalo z vprašanjem dopustnosti pripora pri odločanju o številnih ustavnih pritožbah ter v tako imenovani vodilni priporni zadevi, v kateri je presojalo več določb tedaj veljavnega Zakona o kazenskem postopku (določba U-I-18/93 z dne 11. 4. 1996). Nekatere določbe je razveljavilo, za druge pa ugotovilo, da so v neskladju z Ustavo. Čeprav se pri tem ni sklicevalo na EKČP, je iz obrazložitve razvidno, da je upoštevalo standarde, ki jih je uveljavilo ESČP.

Eden od primerov, ko EKČP izrecno dopušča odvzem prostosti, je tudi zakonito pridržanje duševno bolnih oseb. Pri presoji tedaj veljavnih določb Zakona o nepravdnem postopku o prisilnem pridržanju oseb v psihiatričnih zdravstvenih organizacijah (odločba U-I-60/03 z dne 4. 12. 2003) je Ustavno sodišče upoštevalo merila, ki jih je v zadevi Winterwerp proti Nizozemski postavilo ESČP, ter na podlagi tega ugotovilo, da ureditev ni bila v skladu z Ustavo. V skladu s standardi, ki jih je uveljavilo ESČP, je zavzelo stališče, da pomeni prisilno pridržanje poseg v osebno svobodo, zato morajo biti posameznikom zagotovljena enaka jamstva kot v kazenskem postopku. Na več odločitev ESČP se je Ustavno sodišče sklicevalo tudi, ko je presojalo določbe o kaznovanju strank in drugih udeležencev postopka za žaljive vloge. Odločilo je, da kaznovanje samo po sebi ni v neskladju z ustavo, razveljavilo pa je določbe, po katerih se je denarna kazen lahko spremenila v kazen zapora do 30 dni.

Ob upoštevanju meril, ki jih je izoblikovalo ESČP, je ocenilo, da zagrožena kazen dosega tolikšno stopnjo, da je mogoče šteti, da gre za odločanje o kazenski obtožbi, za kar bi morala biti zagotovljena vsa procesna in materialnopravna jamstva glede kazenskega postopka in glede kaznivih dejanj, ki pa jih izpodbijani zakon ne zagotavlja. (Wedam Lukić, 2010, str. 1042)

4.6.4 SVOBODA IZRAŽANJA IN UMETNIŠKEGA USTVARJANJA

Ustava zagotavlja svobodo izražanja v 39. členu, svobodo umetniškega ustvarjanja kot poseben vidik svobode izražanja pa v 59. členu. EKČP ureja svobodo izražanja v 10. členu (svoboda govora), v katerem določa tudi pogoje, pod katerimi je mogoče to pravico omejiti ...

Iz številnih odločitev Ustavnega sodišča izhaja, da svobodi izražanja pripisuje poseben pomen. To se je pokazalo zlasti v primerih, ko je odločalo o koaliziji med svobodo izražanja oziroma umetniškega ustvarjanja in osebnostnimi pravicami drugih oseb.

Osebnostnim pravicam posameznika pa je dalo Ustavno sodišče prednost pred svobodo izražanja v zadevi Up-139/07 (odločba z dne 10. 9. 2009). V tem primeru je ustavno pritožbo pritožnice (revije Mladina) proti sodbi, s katero ji je bilo naloženo plačilo odškodnine zaradi žaljivega pisanja o tožniku, zavrnilo. V obrazložitvi je navedlo, da tudi iz prakse ESČP izhajajo omejitve svobode izražanja novinarjev zaradi varstva pravic drugih oseb in da mora tudi takrat, ko gre za vrednostne sodbe, negativna vrednostna sodba imeti nekaj podlage v dejstvih. Sodnik Ribičič je v odklonilnem ločenem mnenju navedel, da bi moralo biti za odločitev v obravnavanem primeru ključno stališče, da svoboda izražanja varuje tudi žaljiva,

šokantna, vznemirljiva sporočila. Pri tem se je skliceval na več odločitev ESČP. (Wedam Lukić, 2010, str. 1039–1047)

4.6.5 PRAVICA DO UČINKOVITEGA VARSTVA ČLOVEKOVIH PRAVIC

Po četrtem odstavku 15. člena Ustave sta vsakomur zagotovljeni sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravica do odprave posledic njihove kršitve. Temu ustrezno EKČP v 13. členu določa, da ima vsakdo, čigar pravice in svoboščine, zagotovljene s to konvencijo, so kršene, pravico do učinkovitih pravnih sredstev pred domačimi oblastmi, tudi če je kršitev storila uradna oseba pri opravljanju uradne dolžnosti. Kot izhaja iz prakse ESČP, to še posebej velja v primeru, da so človekove pravice iz 2. člena (pravica do življenja) in 3. člena (prepoved mučenja) Konvencije kršili represivni državni organi. Če posameznik v času, ko je pod dejanskim fizičnim nadzorom represivnih organov, pretrpi hujše poškodbe ali umre, mora država verodostojno obrazložiti nastanek teh posledic. V ta namen mora zagotoviti izvedbo postopkov, v katerih se po načelu neposrednosti raziščejo in ugotovijo vsa relevantna dejstva in okoliščine v zvezi z obravnavanim dogodkom, predvsem pa verjetni razlogi za smrt ali poškodbe posameznika. (Wedam Lukić, 2010, str. 1039–1048)

5 ZAKLJUČEK

ESČP je v svoji več desetletij razvijajoči se praksi, predvsem po vključitvi vzhodnoevropskih držav v devetdesetih letih prejšnjega stoletja in ustanovitvi enotnega sodišča za človekove pravice leta 1998, pridobilo izjemen pomen kot mednarodni organ, ki zagotavlja mehanizem nadzora nad delovanjem državnih organov in policije v državah podpisnicah Konvencije. Njegova najbolj pozitivna pridobitev je verjetno reševanje pritožb posameznikov, katerim se ohranja in širi osveščenost o pomenu človekovih pravic in zaradi katerih so vlade posameznih držav prisiljene sprejemati ukrepe za izboljšavo delovanja njihovih domačih institucij.

Težavi, s katerima se sooča ESČP pri reševanju vedno večjega pripada zadev, je naraščanje zaostankov na tem sodišču in relativno dolga doba reševanja posamezne zadeve, kar je v precejšnji meri posledica napačno razumljive vloge tega organa, pomanjkljivo napisanih pritožb, velikega števila očitno neutemeljenih vlog – od katerih večina ne izpolnjuje niti procesnih predpostavk – in neustreznega zastopanja s strani različnih pooblaščenecv, tudi odvetnikov.

Kljub relativno veliki odmevnosti, ki jo uživa delo sodišča v slovenski javnosti, ostaja poznavanje sistema varstva človekovih pravic pri nas slej ko prej omejeno le na besedilo Konvencije in na možnost vlaganja pritožb zoper slovensko državo. Ne glede na dostopnost besedil številnih sodb v slovenskem jeziku, je seznanjenost z judikaturjo ESČP celo med pravniki minimalna, kar je razvidno iz dejstva, da se v vlogah sklicevanje na posamezne sodbe ali ustaljeno sodno prakso pojavlja izjemno redko, poleg tega pa številne pritožbe sodišču postavljajo zahtevke, ki v njej nimajo nikakršne opore.

Vsakdo, ki se znajde pod jurisdikcijo RS, ima na razpolago številna pravna sredstva zoper domnevne kršitve svojih človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Raven varstva, ki jo v svoji Ustavi in zakonodaji ter v praksi zagotavlja Slovenija, je primerjalno gledano vseobsežna in relativno visoka. Kljub temu je vstop Slovenije v Svet Evrope pomembno razširil možnosti uveljavljanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin pred evropskimi institucijami, zlasti pred ESČP.

ESČP je edinstvena vrhovna sodna institucija, ki vsakomur normativno preko EKČP in v praksi, kot sodbe ESČP in spremljanje njihovega izvrševanje prek Odbora ministrov, zagotavlja upoštevanje minimalnih evropskih standardov varstva pravic in svoboščin. Vsakdo, katerega konvencijske pravice naj bi bile kršene in je izčrpal pravna sredstva, določena v okviru slovenskega pravnega sistema, pa pri tem ni bil uspešen, lahko toži Slovenijo pred ESČP. Pri tem bo uspešen, če bo presoja dejanskih in pravnih okoliščin konkretnega primera pokazala, da je bil obseg varstva ožji od tistega, ki ga določata EKČP in sodna praksa ESČP.

ESČP lahko, če ugotovi kršitev konvencijskih pravic, prizadetemu nameni pravično zadoščenje, kot specifično materialno odmero in povrnitev stroškov postopka pred EKČP, oboje pa mora plačati obsojena država. Danes je v teoriji jasno izraženo in v praksi potrjeno, da imajo sodbe ESČP pomemben učinek in da mora naprimer Slovenija upoštevati standarde, določene v sodni praksi ESČP, če ne želi biti obsojena, in sicer ne glede na to, ali jih je ESČP določilo v zadevah, sproženih zoper Slovenijo ali zoper kakšno drugo državo članico SE.

Nasploh ima Ustavno sodišče, kot najvišji sodni organ za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin, posebno odgovornost za to, da bo obsodb Slovenije pred ESČP čim manj. Kršitve EKČP je treba učinkovito preprečevati tudi oziroma še posebej v primerih, ko gre za pravice, ki jih Ustava priznava v manjši meri kot EKČP.

ESČP je okrepilo svojo vlogo in pomen v razmerah, ko slabi pomen Sveta Evrope kot organizacije, katere del je, in v razmerah hude preobremenjenosti s pritožbami iz 47 držav članic Sveta Evrope. Za slovensko sodstvo in za Ustavno sodišče posebej, so izvedene reforme ESČP primer pozitivne prakse, ki vzbujajo upanje, da je mogoče tudi v Sloveniji odpravljanje sodnih zaostankov uveljaviti na način, ki ne bo vodil do padca kakovosti in zoževanja učinkov ustavnosodnega odločanja.

Tako Ustavno sodišče kot ESČP nista instanci rednega sodstva, sta vrhunska organa sodne oblasti, ki skrbita za varstvo človekovih pravic, ustavnih oz. konvencijskih. Del njunega odločanja je drugačen kot pred rednimi sodišči in se izmika utrjenim postopkom in drugim pravilom njihovega odločanja. Gre za presojanje, ki med popolnim uspehom pritožnika in zavrnitvijo njegove pritožbe pogosto poskuša najti tretjo pot. Podlaga takšnega odločanja je tehtanje, pri katerem imata glavno besedo pravičnost in sorazmernost, ne le pravilnost in procesni formalizem.

LITERATURA IN VIRI

Samostojne publikacije:

1. BAPULY, Bedanna, KNEZ, Rajko, KMECL, Andrej (2005). *Pravo EU pred slovenskimi sodišči*. GV Založba, Ljubljana.
2. BAVCON, Ljubo, BUČAR, France, CERAR, Miro, GRAD, Franc, IGLIČAR, Albin, JENULL, Hinko, KAUČIČ, Igor, KOCJANČIČ, Rudi, KRISTAN, Ivan, W. LUKIČ, Dragica, RIBARIČ, Miha, RIBIČIČ, Ciril, ŠKRK, Mirjam, ŠMIDOVNIK, Janez, TESTEN, Franc, VLAJ, Stane (2007). *15 let uresničevanja Ustave Republike Slovenije*. Pravna Fakulteta, Ljubljana.
3. CERAR, Miro (2003). *Temelji ustavne ureditve, človekove pravice in temeljne svoboščine, gospodarska in socialna razmerja*. Urad za organizacijo in razvoj uprave, Ljubljana.
4. CORONNA, Marjane (2005). *Pogodba o Ustavi za Evropo*. Codex iuris, Maribor.
5. GOMIEN, Donna (2009). *Kratek vodič po Evropski konvenciji o človekovih pravicah*. Ministrstvo za pravosodje.
6. GRAD, Franc, KAUČIČ, Igor, NERAD, Sebastian, RIBIČIČ, Ciril, ZAGORC, Saša (2007). *Ustavno pravo Evropske unije*. Pravna fakulteta, Ljubljana.
7. GRILC, Peter, ILEŠIČ, Tomaž (2001). *Pravo Evropske unije*. Cankarjeva založba, Ljubljana.
8. GRILC, Peter, PODOBNIK, Klemen, ACCETTO, Matej (2002). *Pravna ureditev EU in človekove pravice*. Društvo Amnesty international Slovenije, Ljubljana.
9. INFORMACIJSKO DOKUMENTACIJSKI CENTER SVETA EVROPE (2007). *Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin*. Ljubljana.
10. JAMBREK, Peter, PERENIČ, Anton (1988). *Varstvo človekovih pravic: razprave, eseji in dokumenti*. Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana.
11. KALČINA, Liana (2005). *Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin s Poslovnikom Evropskega sodišča za človekove pravice*. Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri Narodni in univerzitetni knjižnici, Ljubljana.
12. KAUČIČ, Igor, GRAD, Franc (2007). *Ustavna ureditev Slovenije*. GV Založba.

13. KOCJANČIČ, Rudi, RIBIČIČ, Ciril, GRAD, FRANC, KAUČIČ, Igor (2003). *Ustavno pravo Slovenije*. Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana.
14. LAMPE, Rok (2010). *Pravo človekovih pravic*. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana.
15. LAVTAR, Roman (2008). *Ustava in državna ureditev*. Zavod IRC, Ljubljana
16. MAVČIČ, Arne (2001). *Ustavno sodišče Republike Slovenije*. Prevajalska služba Vlade RS.
17. MAVČIČ Arne (2000). *Zakon o Ustavnem sodišču s pojasnili*. Nova revija, Ljubljana.
18. MAVČIČ, Arne (2004). *Položaj ustavnih sodišč po vključitvi v Evropsko unijo*. Mednarodna konferenca, Bled.
19. MEDNARODNA KONFERENCA (2005). *Položaj ustavnih sodišč po vključitvi v Evropsko unijo*. Ustavno sodišče Republike Slovenije.
20. PAVČNIK, Marijan, MAVČIČ, Arne (2000). *Ustavno sodstvo*. Cankarjeva založba, Ljubljana.
21. PERENIČ, Anton (2002). *Svet Evrope in človekove pravice*. Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili, Ljubljana.
22. POGAČNIK, Marko, JAZBEC, Milan, ŠKERLAVAJ, Andrej (2009). *Slovenija in Svet Evrope*. Ministrstvo za zunanje zadeve RS, Ljubljana.
23. RIBIČIČ, Ciril (2007). *Evropsko pravo človekovih pravic*. Pravna fakulteta, Ljubljana.
24. ROVŠEK, Jernej (1993). *Slovenija in Evropska konvencija o človekovih pravicah*. NUK, Ljubljana.
25. SANCIN, Vasilka (2009). *Mednarodno pravo v hierarhiji pravnih virov EU in njenih članic*. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana.
26. SVET ZA VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN (1993). *Slovenija in evropska konvencija o človekovih pravicah*. Ljubljana.
27. ZBIRKA MEDNARODNIH DOKUMENTOV I. DEL. (1995). *Človekove pravice*. Izdalo Društvo za združene narode za Republiko Slovenijo, Ljubljana.
28. ZUPANČIČ, M. Boštjan, KLEMENČIČ, Goran, PAVLIN, Peter, JEKLIČ, Mihael Aleš, TOŠKAN, Petja, REJC, Boštjan, SEVER, Saša, AUERSPERGER MATIČ, Andrej, PERŠAK, Nina, JELENCIČ NOVAK, Mitja, ZIDAR, Andraž, ERBEŽNIK, Anže, MAKAROVIC, Boštjan, MAHNIČ, Petra, PEZDIRC, Matevž (2000). *Ustavno kazensko procesno pravo*. Pasadena, Ljubljana.

Članek v reviji:

1. BUGARIČ, Bojan (1998). Ustavna sodišča v srednji in vzhodni Evropi med sojenjem in politiko. *Teorija in praksa*. Let. 35, št. 2, str. 287-305.
2. WEDAM, LUKIĆ, Dragica (2010). Vpliv odločitev ESČP na odločanje Ustavnega sodišča. *Podjetje in delo*. XXXVI, št. 6-7, str. 1039.
3. JAMBREK, Peter (2002). Evropsko sodišče za človekove pravice. *Podjetje in delo*. XXVIII, št. 6-7, str. 1004.

Predpisi:

1. Ustava Republike Slovenije. Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04 in 68/06.
2. Zakon o varuhu človekovih pravic. Uradni list RS, št. 71/1993 (15/1994).
3. Zakon o ustavnem sodišču. Uradni list RS, št. 15/1994, 64/2001-ZPKSMS, 51/2007, 64/2007-UPB1, 108/2007 Skl.US: U-I-259/07-10.
4. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Uradni list RS, št. (13.6.1994) MP, št. 7-41/1994 (RS 33/1994).
5. Zakon o upravnem sporu. Uradni list RS, št. 105/2006. 26/2007 Skl.US: U-I-69/07-9, 122/2007 Skl.US: U-I-264/05-23, U-I-181/07, Up-2126/07-10, 65/2008 Odl.US: U-I-98/07-27, 119/2008 Odl.US: U-I-69/07-36, 54/2009 Odl.US: Up-1782/08-16, U-I-166/08-8, 107/2009 Odl.US: U-I-147/08-16, Up-1547/08-17, 14/2010 Odl.US: U-I-303/08-9, 62/2010, 14/2011 Skl.US: U-I-55/09-8, Up-257/09-10, 93/2011 Odl.US: U-I-16/10-10, Up-103/10-12

Viri z interneta:

1. POSLOVNIK EVROPSKEGA SODIŠČA ZA ČLOVEKOVE PRAVICE (2011). Dostopno 17.8. 2011 na: http://www.svetevrope.si/sl/evropsko_sodisce_za_clovekove_pravice/poslovnik_sodisca/index.html.
2. ORGANIZACIJA SODIŠČA (2011). Dostopno 17.8. 2011 na: http://www.svetevrope.si/sl/evropsko_sodisce_za_clovekove_pravice/index.html.
3. SLOVENIJA IN SVET EVROPE (2011). Dostopno 17.8. 2011 na: http://www.svetevrope.si/sl/1_slovenija_in_svet_evrope/index.html.
4. POSLOVNIK USTAVNEGA SODIŠČA (2011). Dostopno 17.8. 2011 na: <http://www.us-rs.si/o-sodiscu/pravna-podlaga/poslovnik-ustavnega-sodisca/>.

5. KONVENCIJA O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN (2011). Dostopno 17. 8. 2010 na: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/200393FD-EAD3-434F-BD46-41BE147A18E9/0/SVN_CONV.pdf.
6. MINISTRSTVO ZA ZUNANJE ZADEVE (2010). Zunanja politika, Svet Evrope. Dostopno 28.11. 2011 na: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/svet_evrope/.